

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jaakko Parkkinen

Taistelu Lääkelaitoksesta

Julkisen harkinnan keinot ja kehykset Helsingin Sanomien kirjoittelussa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

PARKKINEN, JAAKKO: Taistelu Lääkelaitoksesta. Julkisen harkinnan keinot ja kehykset Helsingin Sanomien kirjoittelussa.

Pro gradu -tutkielma, 61 sivua, 5 liitesivua.

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2011

Pro gradu –tutkielma käsittelee Lääkelaitoksen lakkauttamista ja uuden lääkealan keskuksen Fimean perustamista koskenutta kirjoittelua Helsingin Sanomissa 20. elokuuta 2008 ja 3. marraskuuta 2009 välisenä aikana. Tutkimuksen aineistona ovat tuona aikana julkaistut yhteensä 127 journalistista tekstiä ja yleisönosastokirjoitusta.

Tutkimuksen teoreettisena pohjana on deliberatiivisen demokratiateorian julkisuuskäsitys. Sen mukaan niin sanotun julkisen harkinnan eli deliberaation avulla on mahdollista päästä yhteisymmärrykseen erilaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä eri intressiryhmien kesken. Julkista harkintaa voi tapahtua julkisossa: julkisuuteen suuntautuneessa toimijaryhmässä, joka on kehkeytynyt jonkin ongelman ympärille. Deliberatiivisen demokratiateorian perusajatuksia on, että hallinnon legitimitetti määräytyy päätöksenteon julkisuuden perusteella.

Tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin Sanomien Lääkelaitoksen lakkauttamista ja uuden lääkekeskuksen perustamista koskevaa kirjoittelua kehysanalyysin kautta ja deliberatiivisten keinojen näkökulmasta. Kirjoittelusta hahmottuu seitsemän kehystä: Huono hallinto, Huoli lääketurvallisuudesta, Hyssälä vastaan työntekijät, Poliittisten puolueiden kiista, Kilpailu osaamisesta, Maakunta vastaan Helsinki ja HS:n uutisointi (mediakritiikki). Lisäksi aineistosta hahmottuvat seuraavat deliberatiiviset keinot: dialogi, uusi tai relevantti tieto, kohtuullisuus, ironia ja tilivelvollisuuden haastaminen.

Tutkimuksen perusteella sanomalehden sivuilta on mahdollista löytää deliberaation keinoja, merkkejä deliberaatiosta. Keinot saattoivat olla kuitenkin ristiriitaisia: esimerkiksi ironian kautta puhuja voi terveellä tavalla haastaa vallanpitäjiä ja heidän toimintaansa tehtävässään, mutta samalla ironian käyttäminen voi tehdä ihmiset kyynisiksi ja saada heidät näkemään poliittisen päätöksenteon valtapelinä. Lisäksi tutkimuksesta käy ilmi, että journalismin ja yleisönosaston keinovalikoima vaihtelee erilaisten kehysten mukaan.

Sekä journalismi että yleisönosasto kehystivät Lääkelaitoksen lakkauttamisen jälkeisen prosessin useimmiten hallinnolliseksi epäonnistumiseksi tai huoleksi lääketurvallisuuden jatkuvuudesta. Tämä on deliberaation kannalta rohkaisevaa: kehyksissä vältettiin varsinaista henkilöimistä ja keskityttiin pääasiallisesti tuomaan esiin asiakysymyksiä. Toisaalta journalismi kehysti tapahtumia jonkin verran kiistakehysten kautta, kun yleisönosastokirjoituksissa tämä oli harvinaista.

Tutkimuksessa deliberatiivisen demokratiateorian julkisuuden ideaalia on pyritty palastelemaan ja etsimään deliberaation keinoja olemassa olevasta journalistisesta julkisuudesta. Tutkimus osoittaa, että deliberaation mahdollisuuksia on olemassa. Deliberatiivisen demokratiateorian palasteleminen ja olemassa olevien julkisen harkinnan keinojen näkeminen voisi tarjota alan tutkimukselle uutta näkökulmaa.

Asiasanat: deliberaatio, Fimea, Helsingin Sanomat, journalismi, Lääkelaitos

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Deliberaatio ja journalismi	7
2.1. Habermas ja porvarillinen julkisuus	7
2.2. Kommunikatiivinen toiminta	9
2.3. Deliberaation uudelleen pohdintaa.....	11
2.4 Journalismi: julkison vartija vai palvelija	12
2.5. Kansalaisjournalismi	15
2.6. Journalismi deliberaation asialla	16
2.7 Journalismi osana julkista harkintaa.....	18
3. Kohti kehyksiä ja keinoja	20
3.1. Kehysanalyysi.....	21
3.2. Journalismin kehyksiä.....	22
3.3. Miksi kehysanalyysi?.....	23
3.4. Deliberatiivinen luenta	24
4. Analyysi.....	27
4.1. Kirjoittelu ja sen kulku	27
4.2 Seitsemän kehystä	27
4.2.1 Huono hallinto	28
4.2.2 Huoli lääketurvallisuudesta	32
4.2.3 Hyssälä vastaan työntekijät	33
4.2.4 Poliittisten puolueiden kiista	35
4.2.5 Kilpailu osaamisesta	37
4.2.6 Maakunta vastaan Helsinki.....	38
4.2.7 HS:n uutisointi (mediakritiikki)	40
5. Deliberaation keinot journalistisessa aineistossa.....	41
5.1. Viisi keinoa	41
5.1.1. Dialogi	41
5.1.2. Uusi ja relevantti tieto	43
5.1.3. Kohtuullisuus	44
5.1.4. Ironia.....	45
5.1.5. Tilivelvollisuuden haastaminen	46
5.2. Journalistisen ja mielipideaineiston erot.....	49

6. Johtopäätökset	50
6.1. Samat kehykset, eri kehykset	50
6.2. Pystyykö yksi puhuja parempaan kuin moni?	51
6.3. Uusi ja relevantti journalismin hallinnoiman keskustelun vahvuutena	52
6.4. Ironia ja tilivelvollisuuden haastaminen.....	52
6.5 Ristiriitainen deliberaatio	53
7. Pohdinta	56
7.1. Mitäs Habermas tästä kaikesta sanoisi?.....	56
7.2. Harkintaa lukemassa	57
Lähteet.....	59
Teokset	59
Artikkelit	60
Liitteet.....	62

1. Johdanto

Tutkimukseni alkoi suuttumisesta. Olin vihainen Helsingin Sanomille, joka näytti törkeästi valinnee puolensa keskustelussa Lääkelaitoksesta ja sen tulevaisuudesta.

Kun lääkealan tutkijat ja muut Lääkelaitoksen työntekijät valittivat Suomen suurimman seitsenpäiväisen sivuilla kohtaamastaan sorrosta, kotiseudullani Oulussa jännitettiin, saataisiinko kaupunkiin mahdollisesti uutta, akateemista työtä. Samastuin myös kuopiolaisten innostuneisuuteen uudesta valtion laitoksesta.

Pohdin tekeväni tutkimuksen, jossa osoitan, miten vinoutunutta Helsingin Sanomien uutisointi on. Miten vähäisessä asemassa siinä ovat Pohjois-Pohjanmaan ja Savon ihmisten kannat. Toisin sanoen niiden ihmisten mielipiteet, joille alueellistamis päätös voisi olla hyvä asia. Tutkin aluetieteellisiä teoksia, joissa pohdittiin alueiden eroja ja identiteettejä. Hamusin käsiini Pentti Raittilan 1990-luvulla johtamia tutkimuksia, joissa osoitetaan, että kaikki eivät pääse mediassa ääneen.

Onneksi samoihin aikoihin olin ihastunut Jürgen Habermasin teokseen Julkisuuden rakennemuutos. Alkoi syöksykierre deliberatiivisen julkisuusteorian syövereihin, jonka jälkeen tajusin, että tutkimukseni on pakko jollain tavalla heijastella nerokkaaksi näkemääni ajattelua. Tutkimuksen aikana tämäkin ajatus on todistettu useasta lähteestä suorastaan vääräksi, mutta en ole suostunut irrottamaan lähtökohdasta, jonka mukaan sopuun tai ainakin järkevään kompromissiin pääseminen yhteiskunnallisissa kiistakysymyksissä on mahdollista.

Tutkimukseni lähtökohtana on siis deliberaatio tai tuttavallisemmin julkinen harkinta. Yritän etsiä keinoja, joilla Helsingin Sanomien uutisoinnin, journalistisen mielipideaineiston ja yleisönosastokirjoittelun muodostama kokonaisuus deliberoi Lääkelaitoksen lakkauttamista ja lääkealan keskus Fimeaa käsittelevässä aineistossa. En etsi eheää, normatiivisen ideaalin mukaista julkisuutta, jossa kaikki perustuu punnittuun argumentaatioon ja virheettömään artikulaatioon. Etsin julkisen harkinnan keinoja, jotka aineistosta ovat löydettävissä.

Ennen kuin on mahdollista tahrata kätensä ranteita myöten painomusteeseen, täytyy pohdiskella, mitä oikein on etsimässä. Olen yrittänyt teoriaosiossani hahmotella näkemyksen deliberaation teoriasta ja siitä, mitä tekemistä tällä kaikella on journalismin kanssa. Hyppään Jürgen Habermasin kyytiin 1700-luvun loppua lähestyttäessä pysyn kyydissä 2000-luvun käännteisiin saakka. Raapustelen ääriviivoja keskustelusta, jossa on yritetty löytää vastausta kysymykseen: millainen julkisuus olisi demokratian kannalta toimivin?

Journalismia käsittelen institutionaalisen, portinvartijajournalismin ja kansalaisjournalismin vaatiman avoimemman journalismin jännitteen kautta. Lopuksi esittelen tutkijoita, jotka lähestyvät asiaa eri näkökulmista ja ristivalotuksellaan ovat antaneet eväät yhteenvetoon, jonka kautta lähestyn aineistoani.

Helsingin Sanomien jutut olen jakanut toimitukselliseen aineistoon ja yleisönosastokirjoituksiin. Pysin tämän jälkeen tarkastelemaan aineistoa kehysanalyysin kautta. Sitten otan tarkasteluun deliberaation keinot, joita aineistosta on tulkittavissa. Lopuksi puran tutkimukseni tuloksia ja pohdin, millaista harkintaa lehtijutuista oli tulkittavissa.

2. Deliberaatio ja journalismi

Tässä tutkimuksessa deliberaatiolla tarkoitetaan julkista harkintaa, jossa etsitään sopua yhteiskunnan eri intressien kesken. Ajatus pohjautuu deliberatiivisen demokratiateorian pohdintoihin liberaalien demokratioiden päätöksenteon legitimiudesta.

Deliberatiivisen demokratiateorian mukaan poliittisen päätöksenteon tulee olla julkista ja kansalaisilla tulee olla mahdollisuus osallistua keskusteluihin, joissa käsitellään heitä koskevia asioita. Lisäksi deliberaation tulee olla vapaata, poliittisesti tasa-arvoista ja vastavuoroista. (Zhang 2006.) Ideaalitalanteessa keskustelun poikima julkinen harkinta eli deliberaatio avaa mahdollisuuden yhteisymmärrykseen harkinnassa olevasta kysymyksestä. (esim. Bohman 1996, 2000; Habermas 2004 [1962], 1996 [1992].)

Deliberatiivisessa demokratiateoriassa liberaali ja republikanistinen ajattelu yhdistyvät kiinnostavalla tavalla. Yksittäisten intressien rajoittamaton kilpailu yhdistyy yhteisen hyvän löytämisen mahdollisuuteen. Deliberatiivinen demokratiateoria vain hylkää liberalistien oletuksen intressien sovittamattomuudesta ja republikanistien lähtökohdan tiivistä integroituneesta yhteisöstä päätöksenteon yksikkönä. (Zhang 2006.)

John Dryzekin (2000, 1) mukaan demokratiateorian deliberatiivinen käänne tarkoittaa, että demokratian ydin itsessään on otettu tarkastelun alaiseksi. Keskiössä on nimenomaan päätöksenteon olemuksellinen demokraattisuus: kuinka vaikuttavasti päätöksenteon vaikutuspiirissä olevat kansalaiset osallistuvat ja voivat osallistua päätöksenteon prosesseihin.

2.1. Habermas ja porvarillinen julkisuus

Demokraattisen päätöksenteon legitimaatio julkisuuden kautta on vanha idea. Deliberatiivisessa demokratiateoriassa nojataan kuitenkin usein Jürgen Habermasin näkemyksiin, niin 1960- kuin 1990-luvultakin.

Habermas hahmottelee teoksessaan *Julkisuuden rakennemuutos* (2004 [1962]) porvarillisen julkisuuden ideaalia. Habermasin mukaan tällainen ihanne toteutuu avoimesti ja tasa-arvoisesti keskusteleavassa julkisossa. Siinä argumentaation paino sivuuttaa yhteiskunnallisen aseman ja itsestänselvyydet problematisoidaan. Lisäksi julkiso on lähtökohtaisesti kaikille avoin.

Kun julkiso täyttää edellä mainitut vaatimukset, se kykenee järjen ohjaamaan julkiseen harkintaan eli deliberaatioon ilman oman edun tavoittelua tai muita häiriötekijöitä. Julkiso käsittelee kysymyksiä yhteisen edun näkökulmasta. Yhteistä hyvää koskevan konsensuksen eli yksimielisyyden tavoittaminen tarkoittaa Habermasin mukaan julkisen mielipiteen saavuttamista. Tätä julkista mielipidettä ei voida palauttaa yksittäisiin keskustelijoihin, sillä se on saavutettu noudattaen periaatteita, jotka vievät harkinnan

yli yksilötason. Habermasin mukaan valtiovallan on otettava näin muodostettu julkinen mielipide huomioon, jotta päätöksenteko olisi legitiimiä.

Julkisuuden rakennemuutoksessa Habermas näkee, että mahdollisuudet julkisen mielipiteen muodostamiseen ja toimivan julkison perustamiseen ovat vähäiset. Paremminkin kyse on ihmisten yksityisistä ja toisaalta näennäisesti julkisista mielipiteistä, jotka muodostuvat yksisuuntaisessa sähköisessä mediassa. Julkisuus on ”näytösluonteis-manipulatiivista.” (emt. 287–319.)

Julkisuuden rakennemuutoksessa luotu hahmotelma valtion ja kansalaisyhteiskunnan jakautumisesta ja julkisuuden asettumisesta näiden kahden väliin on järeä sosiologis-historiallinen esitys alkaen 1700-luvun vaihteen yhteiskunnallisista oloista Euroopassa, lähinnä Iso-Britanniassa ja Ranskassa, aina kirjan ilmestymisen aikoihin vuoteen 1962. Teos on julkisuusteoreettisen antinsa lisäksi myös Habermasin näkemys laajoista yhteiskunnallisista murroksista, jotka ovat johtaneet paitsi porvarillisen julkisuuden, myös demokratian legitimitetin rappeutumiseen.

Habermasin porvarillisen julkisuuden idealisoimista on kritisoitu monin tavoin, myös tutkijan itsensä toimesta. Koivisto ja Väliverronen (1987) kritisoivat Habermasia reaali-julkisuuden vertaamisesta julkisuuden ideaaliin ilman pohdintaa sen toteutumattomuuden syistä tai keinoista, joilla ideaali voisi toteutua (56). Heidän mukaansa julkisuuden käsitettä tulisi täsmentää tutkimalla diskursiivisia käytäntöjä ja niihin liittyviä valtasuhteita (emt. 136).

Nancy Fraser esittää vastaavan kaltaista kritiikkiä Habermasin porvarillisen julkisuuden ideaalille historiallisten tosiasioiden unohtamisen kautta: jo 1700-luvun taitteessa julkisoita ja julkisuuksia oli enemmän kuin yksi. Fraserin mukaan Habermasin postulaatio julkisuuden ykseydestä on Julkisuuden rakennemuutoksessa implisiittisenä, vaikka porvarillisen julkisuuden lisäksi olemassa oli rinnakkaisia ja omistavalle luokalle vihamielisiä julkisuuksia. Konflikti muiden julkisojen kanssa oli porvarilliselle julkisolle ominainen piirre. Fraserin tulkinnan mukaan pluralistinen julkisuus olisi myös Habermasin ideaalin pohjalta enemmin vahingollista demokratialle kuin sitä syventävää. (Fraser 1992, 112–118; 122.)

Niin Fraser kuin muiden muassa Iris Young nostavat esille Habermasin julkison ongelmallisen jaon julkisiin ja yksityisiin asioihin, joka on luonteeltaan poliittinen. Habermasin porvarillisen julkisuuden aikana kansalaisuus ja julkisuus olivat miehille rajattuja alueita. Fraserin mukaan julkison ideaalin edellyttämään yhteiskunnallisen aseman unohtamiseen tai avoimuuteen ei ole mahdollisuutta nykypäivänäkään ja tämän yrittäminen johtaa automaattisesti hegemonisen luokan tukemiseen. Ainoastaan yhteistä hyvää koskevien aiheiden ja henkilö- tai ryhmäkohtaisten intressien kieltäminen vain peittää yhteiskunnan valtasuhteet, jotka todellisuudessa vaikuttavat julkison toimintaan. (Fraser 1992, 122; 129–132.) Iris Youngin mukaan

Habermasin ajattelu edustaa ”valistuksen republikanismia”, jonka homogeenisessa julkisuudessa järki voittaa tunteen, universaali yksittäisen ja maskuliininen feminiinisen. Young itse ehdottaa heterogeenisen julkisuuden reunaehdoiksi, ettei a) ketään henkilöä, hänen toimiaan tai elämänsä osia pakoteta yksityisen piiriin, eikä b) mitään yhteiskunnallista instituutiota lähtökohtaisesti suljeta ulos julkisen piiristä. (Baynes 1994, 319–321.)

Habermasin ideaalin mukaista julkisaa arvostellaan myös kykenemättömyydestä legitiimiin päätöksentekoon. Kenneth Baynes (1994) tuo esiin kritiikkiä, jonka mukaan vaatimus refleksiivisyyteen, kykyä itsensä ja omien argumenttinsa arvioimiseen, on liikaa vaadittu kansalaisilta. Baynes itse tulkitsee Habermasia kuitenkin niin, että tässä sosiaalistumisen mekanismit ovat avain yksilöiden mahdollisuuteen nähdä kysymys toisen näkökulmasta ja arvioida omia puheenvuorojaan. (emt. 318–319.)

Konsensuskeskeisyyttä kritisoivan Chantal Mouffin (2009) mukaan yhteismitallisuutta ei yksilöiden kesken ole olemassa. Hänen mielestään deliberaatio Habermasin mallia noudattaen muistuttaisi lähinnä filosofien seminaaria. Mouffin kampanjoimassa agonistisessa julkisuudessa ja hänen autenttisessa demokratiassaan poliittiset intohimot törmäävät toisiinsa. Tavoitteena on saada poliittisten kiistojen osapuolet kunnioittamaan toistensa identiteettejä ja niistä kumpuavia näkemyksiä, ei irrottautumaan niistä. (ks. Dryzek 2005, 221.) Toisaalta Moy ja Gastil (2006) näkevät, että deliberaatio nimenomaan kykenee hyväksymään ristiriidat ja konfliktin.

2.2. Kommunikatiivinen toiminta

Habermas on itse ottanut Julkisuuden rakennemuutoksen saaman kritiikin tosissaan. Teoksessaan *Between Facts and Norms* (1996 [1992]) tutkija pyrkiikin selvittämään, miten julkinen ja legitiimi päätöksenteko olisi mahdollista monimutkaisessa ja pluralistisessa yhteiskunnassa.

*Between Facts and Norms*issa Habermas näkee julkisuuden pluralistisena ja yhteiskunnan kompleksisena kokonaisuutena, jossa erilaiset julkiset vaikuttavat eri tasoilla. Tämä tekee demokratian toteutumisesta yhä vaikeampaa. *Between Facts and Norms* onkin Habermasin kunnianhimoinen yritys kuroa kiinni valtion ja sirpaloituvan kansalaisyhteiskunnan kuilua. Kirjan ytimessä on hänen ensimmäisen kerran 1980-luvulla julkaisemansa kommunikatiivisen toiminnan teoria.

Habermasin mukaan rationaalisesti keskusteleva julkiso voi siis saavuttaa yhteiskunnallista tietoa, jonka pohjalta voidaan johtaa yhteinen intressi tai hyvä kommunikatiivisen toiminnan avulla. Tällaisen julkison ehdot Habermas johtaa aina puheaktiteoriasta ja Peircen semiotiikasta. Sen mukaan ihmisten välinen kommunikaatio perustuu kieleen ja pätevyysvaatimuksiin, jotka jokainen puheteko implisiittisesti sisältää. (Habermas 1996 [1992], 9–16; Reunanen 2003, 23.)

Habermas luettelee kolme pätevyysvaatimusta, joihin julkison tulee sitoutua, jos se aikoo toimia legitiimillä tavalla. Kommunikatiivisten toimijoiden tulee sitoutua: 1) totuudellisuuteen, 2) oikeudenmukaisuuteen ja 3) rehellisyyteen. Ensimmäiseksi väitteen esittäjältä vaaditaan pitäytymistä totuudessa. Rehellisyys tarkoittaa suurin piirtein vilpittömyyttä: väärän tiedon esittäminen voi olla vilpittömyyttä, jos puhuja on vakuuttunut, että väite on totta. Jos osapuolet puolestaan eivät sitoudu pätevyysvaatimuksiin, kyseessä on strateginen toiminta. Strateginen toimija yrittää saada muut osapuolet taipumaan omiin tarkoituksiinsa: hän ei siis sitoudu kommenttiansa pätevyysvaatimuksiin. (Habermas 1996 [1992], 18–22; Reunanen 2003, 23–24.)

Habermas sitoo teoriansa käytännöllisen järjen (praktische Vernunft) sijaan kommunikatiiviseen järkeen (kommunikative Vernunft). Habermas kritisoi ajatusta, jonka mukaan käytännöllisen järjen avulla on osoitettavissa rationaalinen toimintatapa samalla tavalla yksilölle ja kansakunnalle. Lisäksi välineellinen järki usein löytää perustelut päämääriensä kautta. Jos nämä perustelut asetetaan kyseenalaisiksi, päädytään Habermasin mukaan keskustelemaan moraalisen-poliittisista kysymyksistä. Kommunikatiivisen järjen tavoitteena on pyrkiä kohti yksityisintressit ylittävää rationaalista ratkaisua. Tämä sinänsä ei voi kuitenkaan taata, että ratkaisu olisi ehdottomasti oikea. (Habermas 1996 [1992] 3–5; Reunanen 2003, 23.)

Jos yhteiseen intressiin ei päästä kommunikatiivisen toiminnan keinoin, tulee neuvotella reilusta kompromissista erityisintressien välillä (Habermas 1996 [1992], 162–168; Reunanen 2003, 24). Lisäksi Habermas näkee kommunikatiivisen toiminnan prosessina, joka voi korjata itse itseään, jos sen kautta huomataan erehdys aiemmin tehdyssä päätöksessä. (Habermas 1996 [1992], 306.)

Habermasin käsitys julkisesta sisältää edellytyksen toisen ihmisen asemaan asettumisesta. Tällainen näkökulma luo kommunikatiivisen vapauden, potentiaalin asettua keskustelun osaksi. Habermasin mukaan julkiso pysyy avoimena sosiaalisena tilana myös niille, jotka tulevat julkison synnyttäneen joukon ulkopuolelta. (emt, 361.) Tulkitsisin tätä myös niin, että julkison toiminnalle tehokkainta on nimenomaan keskustelun potentiaali: jokaisen ei tarvitse tuoda mielipiteitään esiin vuorollaan, vaan keskustelua voi myös seurata. Minimissään julkison jäsenen tulee ilmaista negaationsa tai kannatuksensa julkisossa esitetyille argumenteille.

Tämä tapahtuu Habermasin mielestä pääasiassa poliittisten instituutioiden kautta. Kansalaisyhteiskunnan poliittinen minimi koostuukin Habermasin mukaan neljästä elementistä: 1) poliittisen osallistumisen takaamisesta niin monelle kansalaiselle kuin mahdollista, 2) enemmistövallasta poliittisissa päätöksissä, 3) tahdon ilmaisemisen oikeuksista, kuten äänestys, sananvapaus ja kokoontumisen vapaus, joiden avulla taataan mahdollisuus valita erilaisista poliittisista ohjelmista ja poliittisista eliiteistä sekä 4) yksityisen piirin suojelemisesta. (emt, 304.) Lopulta kansa ilmaisee mielipiteensä äänestämällä ja deliberaatio politiikan

instituutioissa on legitiimiä siinä mitassa kuin se täyttää kommunikatiivisen toiminnan ehdot.

Kansalaisaloitteesta sikiävää toimintaa Habermas pitää harvinaisena, mutta uskoo sen lisääntyvän, jos poliittinen julkiso toimii.

2.3. Deliberaation uudelleen pohdintaa

Julkiso viittaa ”ihmisiin aktiivisesti keskustelevana, julkisuuteen päin suuntautuvana toimijaryhmänä, joka kehkeytyy aina tietyn yhteisen ongelman tai kysymyksen ympärille.” (Pietilä, etc. 1999, 3.) Miten jotain tällaista voisi löytyä nykyisistä, liberaaleista demokratioista?

James Bohmanin ja John Dryzekin kaltaiset ajattelijat olisivat valmiita löyhentämään Habermasin vaatimuksia rationaalisuudesta ja konsensuskeskeisyydestä, vaikka eivät niistä täysin irtisanoudukaan. He pyrkivät avaamaan deliberaatiota, tekemään siitä avoimempaa ja molemmat painottavat dialogin mahdollisuuksia. (Bohman 2000, 25; Dryzek 2005.) Dryzek kuvailee julkisuutta eri diskurssien taisteluksi, jossa julkison avaaminen on ainoa tapa saada myös marginaalien edustamat diskurssit mukaan keskusteluun. Huonojen puheenvuorojen tai epäkelvojen argumenttien ulkona pitämisestä huolehtivat deliberaation sisäänrakennetut lainalaisuudet. Tällainen julkiso ei voi rajoittua valtion demokraattisiin instituutioihin, vaan vaatii elävän kansalaisyhteiskunnan. (Dryzek 2000, 162; Dryzek 2005, 224.)

Sekä Dryzek että Bohman pitävät tärkeänä julkison kynnyksen madaltamista mahdollisimman pieneksi. Näin päästään lähemmäs inklusiivisempaa deliberaatiota, jossa ovat todella mukana kaikki käsiteltävän päätöksen kohteet. Dryzek painottaa edelleen deliberaation mekanismeja, jotka opettavat keskustelijoita, vaikka näillä ei välttämättä juurikaan harkinnan taitoja olisikaan ennen keskusteluun antautumista. (Dryzek 2000; Zhang 2006, 5.)

Itse harkinnan reunaehdoja Bohman hahmottelee autenttisesti julkisten puheenvuorojen näkökulmasta. Puheenvuorojen tulee olla ensinnäkin ymmärrettäviä (intelligible) ja avoimia, lähtökohtaisesti kenelle tahansa suunnattuja. Tämä pakottaa keskustelijat arvioimaan itseään ja omia mielipiteitään muiden näkökulmista. Elleivät keskustelun reunaehdot täyty, puhujan tilivelvollisuus (accountability) katoaa ja samalla julkiso sulkeutuu. (Bohman 2000, 38.) Julkisuuden Bohman jakaa heikkoon ja vahvaan julkisuuteen. Heikko julkisuus tarkoittaa deliberaatioon vaikuttavien toimijoiden ja heidän tekojensa esittämistä julkisuudessa, esimerkiksi raportoimalla niistä uutismediassa. Vahva julkisuus tarkoittaa, että julkisuus on dialogin lähtökohta, jota osallistujat noudattavat deliberaatiossa. Heikon julkisuuden kautta syntynyt päätös takaa, että siihen johtaneet syyt tunnetaan yleisesti. Vahvan julkisuuden kautta syntynyt yhteisymmärrys on saanut implisiittisesti kansalaisten hyväksynnän, sillä harkinnan prosessissa jokaisella on ollut mahdollisuus seurata ja vaikuttaa yhteisymmärryksen sisältöön. Bohmanin mukaan legitiimi päätöksentekojärjestelmä vaatii vahvaa julkisuutta. (emt. 37.) Myös Fraser (1992) käyttää jakoa vahvaan ja

heikkoon julkisuuteen. Tässä jaossa vahvat julkisuudet ovat päätöksenteon paikkoja, kuten parlamentit. Heikot julkisuudet ovat sellaisia, joilla ei ole varsinaista päätösvaltaa.

Dryzek pyrkii myös etsimään reunaehtoja, jotka mahdollistaisivat laajempaa argumentaatiota julkison sisällä. Dryzek onkin valmis sisällyttämään keskusteluun esimerkiksi juoruja tai vitsejä, jos ne täyttävät kolme ehtoa. Puheenvuoron tulee 1) saada aikaan reflektiota, 2) olla pakottamaton ja 3) kyetä yhdistämään yksityinen kokemus yleisempään kontekstiin. (Dryzek 2005, 224.)

Harkinnan lopputulosten osalta Dryzek yhtyy Bohmanin ajatuksiin siitä, että julkinen järjenkäyttö voi itse asiassa olla pluraalia. Yhteisymmärryksen syntyminen ei tarkoita, että kaikkien olisi luovuttava omista intresseistään. Yhteisymmärrys voi palvella eri intressejä eri syistä. Bohman kuvaa tätä vertauksella jazztrioon, joka kuulostaa hyvältä, koska eri soittajat soittavat loistavasti yhteen, mutta omilla erityisillä tyyleillään. Dryzek on valmis myös hyväksymään retoriikan yhtenä julkison vaikuttamisen keinoista, kunhan se täyttää julkisuuden ehdot. (Dryzek 2000; Bohman 2000, 54–55.)

Poliittisen julkison paikka on kansalaisyhteiskunnan ja valtion välissä. Tutkiessaan yhteiskuntia, joita erottavat syvät identiteettiin tai moraaliin liittyvät ristiriidat Dryzek päätyy lopputulemaan, että julkiso on pidettävä niin sanotusti käsivarren mitan päässä valtiovallan instituutioista. Hänen termsä *semi-detached public sphere* tarkoittaa julkisoa, joka toimii irrallaan varsinaisesta hallinnollisesta vallasta, jotta tämä ei pääse korruptoimaan avointa julkista harkintaa. Tässä kohtaa Dryzek nostaa esiin Habermasin ajatuksen julkisosta, joka toimii piirityksen tavoin, painostamalla päätöksentekijöitä oikeaan suuntaan. (Dryzek 2005, 234.)

Deliberatiivisella demokratialla on luonnollisesti myös omat reunaehdonsa yhteiskunnalle, jossa julkinen harkinta voi aidosti toteutua. Perinteisten demokratian tunnusmerkkien, vapauden ja poliittisen tasa-arvon, lisäksi Zhang (2006) listaa deliberaation mahdollistajiksi myös julkisuuden, vastavuoroisuuden ja keskinäisen kunnioituksen. Edellä on jo käyty läpi julkisuuden ja vastavuoroisuuden luonnetta deliberaatiossa. Keskinäinen kunnioitus kumpuaa lähinnä deliberaatiomuotoiluista, jotka koskevat monikulttuurisia yhteiskuntia. Dryzek näkeeikin deliberaation mahdollisuudet juuri sovittelijana ja peruuttamattomien identiteetti- tai kulttuurijuopien kiinnikurojana. (Dryzek 2005.)

2.4 Journalismi: julkison vartija vai palvelija

Käsitän, kuten Reunanen (2003, 48), journalismin yhteiskunnalliseksi instituutioksi ja tiettyjen ammattikäytäntöjen kimpuksi, joka on muodostunut vuorovaikutuksessa yhteiskunnan muiden instituutioiden kanssa. Journalismia määritellään ammatillisesti esimerkiksi Journalistin ohjeissa, mutta lopulta sitä on hankala palauttaa mihinkään ohjelmatekstiin.

Deliberaation kannalta journalismia voidaan kärjistäen ajatella kahdella tavalla: joko instituution tai kansalaisyhteiskunnan ja julkison näkökulmasta. Ensimmäinen vaihtoehto synnyttää ajatuksen journalismista, jonka pitäisi pystyä tuomaan yhteiskunnan eri intressiryhmät yhteen ja luoda tila näiden keskustelulle. Reunasen (2003, 51) mukaan tässä vaarana on, että riippumattonta interdiskursiivista tilaa rakentaessaan, journalismi itse asiassa irrottaa viestinten agendan kansalaisten arjesta ja hankaloittaa keskusteluun halukkaiden mahdollisuutta osallistua. Toisaalta julkison näkökulmasta journalismin pitäisi asettua sen palvelukseen. Reunanen kiteyttää eron vertaamalla ajatustapojen suhtautumista journalismin hyväksikäyttämiseen. Journalismikeskeisestä näkökulmasta tämä korruptoi instituution, mutta julkisokeskeisestä näkökulmasta journalismi asettuu tehtävänsä eli julkison resurssiksi. Reunanen kuitenkin muistuttaa, että molempien ajatusmallien tavoite on tukea vähävaltaisten lähteiden vaikutusmahdollisuuksia vallanpitäjiin nähden. (emt, 52.)

Jürgen Habermas esittää teoksessaan *Between Facts and Norms* (1996 [1992]) tehtäviä, jotka kuulostavat kovasti journalistiselle julkisuudelle suunnatulta. Englanninkielisessä käännöksessä tosin puhutaan massamediasta. Habermasin käsitys julkisuuden ja poliittisen julkison suhteesta on synkkä. Median keskittyessä sen valta kasvaa, mutta sen tuottama tieto on Habermasin mukaan liian usein pr-koneistojen tuotetta. Lisäksi suurten organisaatioiden ja poliittisten toimijoiden ulkopuolelta on vaikea tulla haastamaan vallitsevia mielipiteitä. Habermasin mukaan median liiketaloudellinen kilpailu johtaa liialliseen human intrest -journalismiin. Samalla monimutkaisista tapahtumaketjuja yksinkertaistetaan. Tästä seuraa julkisuuden epäpolitisoituminen.

Habermas myöntää, että on vaikea sanoa tarkasti, miten paljolti mediajulkisuus lopulta vaikuttaa poliittisen julkison toimintaan. Hänellä on kuitenkin selvä näkemys siitä, että massamedian pitäisi ottaa tehtäväkseen toimia valistuneen kansalaisyhteiskunnan mandaatilla tarjoamassa tietoa oppimaan halukkaille ihmisille. Tässä median pitäisi toimia riippumattomasti, myös silloin kun ottaa vastaan kansalaisyhteiskunnan kommunikoidemia huolia. Lisäksi median tehtävä olisi vaatia päätöksenteon legitimaatiota. (Habermas 1996, 376–379.)

Hjavarð (2008) huomauttaa artikkelissaan *The Mediation of Society*, että medioituminen tarkoittaa juuri ylenpalttisen tiedontarjonnan yhteiskuntaa, jossa niin sanotusti parhaiten paketoitu tieto voittaa kilpailun huomiosta. Medioitumisen käsite painottaa nimenomaan median ja sen toimintalogiikan vaikutusta poliittiseen julkisoon ja sen toimintaan. Juuri medioitumisen näkökulmasta Habermasin listaus median velvollisuuksista tuntuu kohdistuvan juuri journalismille.

Nieminen (2003, 27) jaottelee hieman toisesta näkökulmasta mediajulkisuuden tehtävät neljään. Sen tulee välittää tietoa, orientoida kansalaisia yhteiskunnallisen toiminnan tavoitteista ja keinoista niihin pyrittäessä, luoda yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta sekä tarjota yksilölle kanavan ilmaista itseään.

John Dryzek (2000;2005) korostaa habermasilaisittain julkison riippumattomuutta. Hänen mukaansa deliberaatioon olisi syytä saada mukaan mahdollisimman paljon myös vähäosaisten tai muuten vähävaltaisten lähteiden intressejä. Nähdäkseni Dryzek on jättänyt tähän paikkaan journalismille, edellyttäen, että se ei mukaile poliittisen eliitin intressejä.

Kunelius (2000, 5) puolustaa journalismin asettamista julkison palvelukseen määriteltessään journalismille neljä erilaista tehtävää: tiedonvälityksen, tarinoiden kertomisen, julkisen keskustelun ylläpitämisen ja julkisen keskustelun resurssina toimimisen. Kuneliuksen mukaan journalismin instituutioasema nimenomaan perustuu tiedonvälittämisen tehtävään. Ongelmallista kuitenkin on, että objektiivisuudessaan journalismi ei kykene käsittelemään itseään. Lisäksi Kunelius nimeää pulmaksi tiedon suhteellisuuden: mitä pidetään tietona missäkin yhteiskunnassa. (emt, 6–8.) Tarinankerronta puolestaan ymmärretään Kuneliuksen mukaan ainakin toimivaksi tyyliksi tai pysäyttävien tarinoiden tarjoamiseksi lukijoille. Journalismin tarinallisuuden kritiikin mukaan muoto saattaa kuitenkin muokata niin sanottuja faktoja, koska objektiivisuus syntyy myös muodosta, ei yksin tiedosta. (emt, 9–12.) Ajatus journalismista julkisen keskustelun ylläpitäjänä näkyy Kuneliuksen mukaan mielipide- ja uutisaineiston erottamisena: mielipide on alisteinen tiedolle. Tämän ajattelun kritiikki korostaa, että tieto voidaan myös löytää keskustelun kautta. Samalla keskustelevuus voi tuoda journalismin lähemmäksi lukijaa ja houkuttaa osallistumaan pelkän uutisoinnin seuraamisen sijaan. (emt, 12–18.) Julkisen keskustelun resurssina journalismi on Kuneliuksen mukaan toiminut ammattimaistuuksaan melko yksisuuntaisesti: se on valikoinut tietoa arvovaltaisilta lähteiltä ja välittänyt sitä eteenpäin. Hän pohtii journalismia, joka nimenomaan asettuisi kaikkien julkisuuteen haluavien palvelukseen ja näin hyväksyisi riippuvuutensa. (emt, 18–23.)

Keskeinen kysymys tällaisessa pohdinnassa on, millaisena nähdään kansalaisen osa julkisessa keskustelussa. Interdiskursiivista tilaa rakentava journalismi on puolueettomuudessaan altis jo aiemmin esiintuodulle kritiikille neutraaliuden mahdottomuudesta ja ulossulkevuudesta. Tästä näkökulmasta journalismi asettuisi ainoastaan hegemonisen järjestyksen palvelukseen kykenemättä kyseenalaistamaan tai pohtimatta sen kummemmin, ketkä todella pääsevät mukaan deliberaatioon. Näin kansalaisesta tulee väistämättä informoitu, tiedon vastaanottaja, jonka tehtävä on lopulta seurata yhteiskunnallista keskustelua. Jos aito neutraalius tai rationaalisuus ei ole mahdollista, on ehkä mielekkäämpää pohtia, miten journalismi voisi asettua julkison palvelukseen.

2.5. Kansalaisjournalismi

Kansalaisjournalismin ajattelussa kritisoidaan vahvasti asiantuntijajournalismin sisäistä logiikkaa, joka tekee kansalaisista informoitavia aktiivisen osallistumisen sijaan (Heikkilä 2001, 33–34). Kansalaiset syrjäytyvät julkisesta keskustelusta ja näin myös asioista, jotka koskevat heitä.

”-- vakavia merkkejä siitä, että journalismin ydintuotteiden, uutistekstien kyvyt puhutella yleisöä tai tukea heidän kansalaisuuttaan ja synnyttää julkista keskustelua ovat olennaisesti heikompia kuin mitä journalismin instituution sisällä on tapana ajatella.” (emt, 151)

Deliberatiivisen demokratiateorian tavoin kansalaisjournalismi pyrkii kohti elinvoimaista demokratiaa. Kritiikin mukaan nykyjournalismi kyllä näyttäytyy vireän demokratian edustajana, vaikka sellaista ei todellisuudessa ole olemassa (Glasser ja Craft 1997, 23).

Heikkilä ja Kunelius (1997) ovat pohdiskelleet journalismin julkisuuden asteita kolmessa eri jaksossa: pääsyn, dialogin ja deliberaation näkökulmasta. Samalla jaottelu kuvaa kolmesta näkökulmasta myös kansalaisen ja journalismin suhdetta.

Journalismin toimiminen julkison resurssina tarkoittaa ensinnäkin, että kaikille keskusteluun osallistujille tarjotaan siihen mahdollisuus. Heikkilä ja Kunelius rajaavat pääsyn journalistiseen julkisuuteen kahteen ulottuvuuteen: journalismin pääsyyn tiedon lähteelle ja toisaalta journalismin rajaavaan rooliin julkisuuden portinvartijana. (Heikkilä ja Kunelius 1997, 6–9.)

Dialogin näkökulman Heikkilä ja Kunelius rajaavat journalismin sisäiseen keskusteluun ja journalismin ja sen yleisön väliseen keskusteluun. Tässä ongelmaksi voi muodostua edustuksellisuuden nimissä tehty keskustelijoiden valitseminen aihealueen mielipiteiden ääripäistä. Journalismin omat mekanismit saattavat ajaa tällaiseen mielipiteiden ”törmäyttämiseen”. (emt, 9–13.)

Deliberaatio hahmottuu Heikkilän ja Kuneliuksen tekstissä osallistuvan kansalaisuuden ja osallistuvan demokratian kautta. Jos journalismi takaa julkison toimintamahdollisuudet tarjoamalla asianosaisille pääsyn keskusteluun ja välittää sitä kärjistämättä liikaa tai valikoimalla näkökulmia ja mielipiteitä konfliktihakuisesti, voidaan päästä tilanteeseen, jossa kansalaisten ääni olisi kuultavissa jo varsinaisen poliittisen päätöksenteon prosessin aikana. Tällainen prosessi olisi avoin ja keskusteleva, eikä se sulkisi mitään argumentteja pois keskustelusta niiden suosion perusteella. (emt, 13–14.)

Habermasinakin kritisoiman välineellisen järjen nähdään pelkistävän ongelmat asiantuntijalogiikalla määriteltäviksi kysymyksiksi, jotka jäävät etäälle ihmisen arkikokemuksesta. Heikkilä ja Kunelius sitovat harkinnan mahdollisuuden olennaisesti vaikuttamisen ja toiminnan mahdollisuuteen. He myös myöntävät,

että tällainen julkinen harkinta edellyttää elävää keskustelua, joka kytkeytyy arkipäivän kokemuksiin. (emt, 13–16.)

Kansalaisjournalismin tai keskustelevan journalismin kritiikki liittyy nähdäkseni keskeisesti suuntauksen demokratiakäsitykseen ja toisaalta tiettyjen realiteettien, kuten taloudellisten reunaehtojen unohtumiseen.

Glasser ja Craft (1997) nimeävät kansalaisjournalismin ongelmiksi muun muassa demokratiasta ”intoilemisen” sen määrittelyn sijaan. Pelkästä demokratiasta puhuminen peittää alleen erilaisia demokratian muotoja ja journalismin osuutta niissä. Heidän mukaansa kansalaisjournalismin vakiintuminen tarkoittaisi ongelmia demokraattisen osallistumisen ja lehdistön uudistamisen määrittelyssä.

Demokratiakäsityksen epäselvyyttä lisää Glasserin ja Craftin mielestä myös se, että kansalaisjournalismi on kehittynyt ilman selkeää poliittista filosofiaa.

Kunelius (2000a, 15) erittelee kritiikkiä, jonka mukaan kansalaisjournalismi ei ota huomioon realiteetteja, kuten yhteiskunnallista eriarvoisuutta tai journalismin kaupallista luonnetta. Lisäksi voidaan ajatella, että kansalaisjournalismi oikeastaan syö tilaa tilivelvollisuuteen sitoutuneilta institutionaalisilta demokraattisilta elimiltä, kun se pyrkii siirtämään valtaa kansalaisyhteiskunnan suuntaan (emt, 16).

Kansalaisjournalismin ajattelussa demokratiaa palvelevan journalismin keinoja on etsitty lähinnä kokeilujen kautta. Jotkut näistä kokeiluista, kuten Nyren (2007) radion välittämät kansalaiskeskustelut perustuvat ajatukseen minimiinsä lasketusta journalismista. Nyren tapauksessa radiokeskusteluissa journalistin tai keskustelun moderaattorin rooli pyrittiin pitämään todellakin niin pienenä kuin suinkin. Lisäksi tutkimuksen lopputulema on mielestäni tulkittavissa niin, että journalismi lähinnä hankaloittaa kansalaiskeskustelua. Tosin Nyre korostaa, että jonkinlaiselle vastuulliselle portinvartijalle on aina tekemistä, mutta tämän pitäisi tähdätä tehtävässään ainoastaan hyvän keskustelun ylläpitämiseen tavallisten kansalaisten välillä (Nyre 2007, 398). Nyre käyttää esimerkkinä Lontoon BBC:n ohjelmaformaattia, jossa kansalaiset voivat esittää kysymyksiä kaupungin pormestarille. Nyren mielestä varsinainen vastavuoroisuus ei ole mahdollista, koska toimittaja on autoritatiivinen moderaattori, joka ohjaa sekä soittajia että kaupungin pormestaria. (emt, 404.)

2.6. Journalismi deliberaation asialla

James S. Ettema (2007) näkee deliberaation mahdollisuudet journalismissa kiinnostavalla tavalla. Ettema on vahvasti sitä mieltä, että interdiskursiivisen foorumin rooliin asettumisen sijaan uutisjournalismin tulisi etsiä ja esittää erilaisia näkemyksiä ja asettua rohkeasti oikeana pitämänsä asian taakse. Ettema myös korostaa journalismin roolia julkisen keskustelun osapuolien tilivelvollisuuden (accountability) selvittäjänä ja

vaatijana eri toten silloin, kun tilivelvollisuuteen sitoutuminen ei palvele jonkin keskustelun osapuolen intressiä.

Esimerkkinä journalismista toimimassa yhtä aikaa puhujan ja keskustelun johtajan roolissa Ettema käyttää kuolemanrangaistuksesta käytyä keskustelua Yhdysvaltojen Illinoisin osavaltiossa. Ettema erittelee tapauksen kahteen vaiheeseen: ensin journalismi toimi deliberaation herättelijänä tuomalla esiin epäkohtia kuolemantuomioihin johtaneissa oikeudenkäynneissä ja toisessa vaiheessa alkoi vaatia korjausta tilanteeseen, vaikka täsmällisiä korjausvaihtoehtoja ei ollutkaan olemassa. (Ettema 2007, 151–152.)

Ajatus nähdäkseen sekoittaa perinteisiä journalismin ihanteita kansalaisjournalismin ajatuksiin. Etteman ajatukset viittaavat väistämättä journalismiin, joka aktivoituu myös poliittisena toimijana. Hän tuntuu luottavan siihen, että journalismi kykenee asettumaan osaksi kansalaiskeskustelua. Mutta näkemys on kuitenkin journalismilähtöinen. Verrattuna Nyren minimijournalismiin, Ettema tuntuu puolustavan vahvan instituutioaseman saanutta journalismia ja sen tehtävää yhteiskunnassa.

Hermut Wessler (2007) puolestaan pyrkii esittämään journalismin erilaisten näkökantojen varastona ja lähteenä ja myös antaa esimerkkiä deliberaation toiminnasta (emt, 16.) Wesslerin mukaan on mahdotonta ajatella, että jokainen voisi päästä ääneen massamedian kautta käytävässä keskustelussa. Näin ollen on suunnattava huomionsa käydyin keskustelun argumenttien sisältöön. (emt, 3.) Wessler ottaa myös tosissaan deliberatiivisen demokratiateorian ajatuksen pyrkimystä konsensukseen: hän kuitenkin korostaa, että median välittämässä keskustelussa konsensus on erittäin epätodennäköistä. Näin tulee pyrkiä harkittuun erimielisyyteen (reasoned dissent). Tämä tarkoittaa, että vaikka keskustelu ei johdakaan yksimielisyyteen, se voi tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja rajata ulos epäolennaisia tai väärä argumentteja. Wesslerin mukaan massamedia voisikin olla pallotteluseinä, joka tarjoaa eriäviä mielipiteitä ja niiden perusteluja. (emt, 4–6.) Wessler painottaa tutkimusrungossaan paljolti keskustelun sisällöllisiä elementtejä, kuten argumentin perustelu (justification) tai sen kiistäminen (rebuttal). Hänen mukaansa useamman lähteen näkyminen jutussa ei riitä dialogiksi, ainoastaan potentiaaliseksi dialogiksi. Wesslerin mielestä jutussa tulee olla vähintään kaksi vastakkaisen mielipiteen edustajaa ja heidän väitteensä ja vastaväitteensä tulee linkittää toisiinsa. (emt, 11–14.)

Mielestäni Wesslerin ajatus julkisen harkinnan eräänlaisesta tallentumisesta massamediaan tuntuu kiinnostavalta, mutta ehkä turhankin kovalta vaatimukselta journalismille. Itse ajattelen, että deliberaatiota tapahtuu kuitenkin suurelta osin median ulkopuolella ja siitä vain osa tallentuu sanomalehtiin tai sähköiseen muotoon. Käyn läpi Wesslerin ajatuksia vielä esitellessäni metodiani.

2.7 Journalismi osana julkista harkintaa

Tutkimuksessani sitoudun deliberatiivisen demokratiateorian ajatukseen siitä, että demokraattisen päätöksenteon legitimiys on kiinni päätöksenteon julkisuudesta. Sitoudun myös habermasilaiseen käsitykseen deliberaatiosta siinä mielessä, että näen pyrkimyksen yhteistoiminnan jatkamiseen mielekkäämpänä lähtökohtana kuin esimerkiksi äärimmilleen viedyn agonistisen julkisuuden identiteettien ja intressien taistelun. Tämä tarkoittaa myös, että nähdäkseni julkisessa keskustelussa olennaisempaa ovat esitetyt argumentit ja niiden sisältö kuin täydellinen edustavuus eri intressiryhmien kesken. Ymmärrän rationaalisen julkison kritiikin, mutta koen silti ajatuksen mielekkääksi. Dryzeikin tapaan koetan pitää tutkimuksessani silmäni auki myös sellaisten ilmaisutapojen suuntaan, jotka eivät sitoudu rationaaliseen argumenttiin ”filosofien seminaarina”.

Nähdäkseni journalismilla on tässä katsannossa yhteiskunnallinen kaksoistehtävä: sen on pidettävä yllä heikkoa julkisuutta (ja vaadittava vahvaa julkisuutta), kuten Bohman asian muotoilee, ja toisaalta oltava osa julkisoa. Esimerkiksi Esa Reunanen (2003) ja Risto Kunelius (2000) ovat esittäneet ajatuksia journalismista yhteisenä totuuden etsintänä, jossa journalismin tehtävä on osallistua julkisen keskustelun ylläpitämiseen ja antaa tilaa erilaisille näkemyksille julkisuudessa. Etteman tapaan ymmärrän, että journalismi voi myös ottaa keskustelijan roolin ja käydä dialogia niin kansalaisyhteiskunnan kuin valtionkin suuntaan.

Kun kansalaisjournalismissa asiantuntijajournalismia pidetään ongelmallisena ja kansalaisyhteiskuntaa passivoivana, voi esimerkiksi Lääkelaitoksen lakkauttamista koskevaa uutisointia tutkiessa sanoa, että tällaisella tiedon louhinnalla on paikkansa. Kansalaisen käsitteleminen pelkkänä tiedon vastaanottajana on kuitenkin mielestäni virheellistä. Journalismin kaksoisrooli tiedon tarjoajana ja siitä keskustelijana ei pitäisi olla mahdoton, jos instituutio edellyttäisi vahvan julkisuuden kriteeriä myös itseltään.

Tällaisen journalismikäsityksen keskeisin ongelma on nähdäkseni idealismi, jonka katsannossa journalismi voisi tosiaan nousta esimerkiksi kaupallisten sidostensa yläpuolelle ja olemaan aidosti itsereflektiivistä. Toisaalta voidaan ajatella, että markkinamekanismi nimenomaan tekee journalismista aidosti kansalaisyhteiskuntaa palvelevaa. Ostaja päättää mitä lukee ja journalismi tekee sitä, mille on kysyntää. Todellisuus lienee jossain näiden kahden ääripään välimaastossa.

Toinen virheellinen oletus lienee, että kaikki poliittinen journalismi toimii samoilla pelisäännöillä, vaikka näin ei todellisuudessa ole. Voidaan esimerkiksi kysyä, missä määrin ilmaisjakelulehtenä ilmestyvä Voima ja Helsingin Sanomien politiikan toimitus noudattavat samoja peruseriaatteita uutisoinnissaan. Tähän liittyen voidaan myös pohtia, missä määrin poliittisen journalismin tehtävä on toimia poliittisen julkisuuden elävöittäjänä ja kansalaisten osallistuttajana. Esimerkiksi Reunasen (2003) huomiot ironian käytöstä ovat mukana tutkimukseni analyysivaiheessa.

Nähdäkseni journalismin instituutiokatsannosta kumpuavan tutkimuksen ongelmaksi muodostuu helposti implisiittinen journalistisen julkisuuden ja deliberaation samaistaminen. Itse näen deliberaation paljon laajempana kokonaisuutena kuin pelkät jutut tai yleisönosastokirjoitukset lehden sivuilla. Muiden medioiden lisäksi deliberaatiota käydään olennaisesti julkisuudelta piilossa tai sen ohi. Siksi näen, että on mielekäämpää tutkia journalismia ja journalistisen julkisuuden keskusteluja niiden deliberatiivisten ominaisuuksien kautta, joita niistä mahdollisesti löytyy. Tämä ei tarkoita, että nämä olisivat yksinomaisesti ne keinot tai ominaisuudet, joita asiaa koskevassa deliberaatiossa on käytetty. Rajaus vain sattuu journalistisen julkisuuden piirissä käytyyn keskusteluun.

3. Kohti kehyksiä ja keinoja

Julkisen harkinnan tähtäin on jonkinlaisen yhteisen edun tai järkevän kompromissin solmiminen eri intressiryhmien kesken. Jos deliberaatiota haluaa etsiä journalismista, on mielestäni mielekästä valita jokin mediatapahtuma, jossa eri intressiryhmät kohtaavat. Lääkelaitoksen lakkauttaminen Helsingistä ja uuden lääkealan keskuksen Fimean perustaminen oli tapahtumasarja, jota seurattiin mediassa. Lisäksi prosessi poiki keskustelua ainakin Helsingin Sanomien yleisönosastolla jonkin verran. Itse seurasin uutisointia ja kiinnostuin keskustelun mahdollisista deliberatiivisista ulottuvuuksista.

Keskityn työssäni etsimään julkisen harkinnan keinoja ja Lääkelaitoksen lakkauttamisen esittämisen tapoja Helsingin Sanomien Lääkelaitoksen alueellistamista koskeneesta journalistisesta aineistosta ja yleisönosastokirjoituksista. Tarkoitukseni on etsiä ensin sekä journalistisen että mielipidesivujen aineiston kehyksiä ja tämän jälkeen pyrkiä löytämään näiden deliberaation keinoja näiden kehysten sisältä.

Erotan journalistiset jutut ja yleisönosastoaineiston analyysiä tehdessäni, koska uskon löytäväni niistä erilaisia ja mahdollisesti toisiaan täydentäviä deliberaation keinoja. Toisaalta ajattelen, että yleisönosastosta on mahdollisesti tulkittavissa kehyksiä, joita ei perinteistä asiantuntijajournalismia edustavasta Helsingin Sanomista muuten löydy. Käsitän, että julkisen keskustelun näkökulmasta journalistien kirjoittamat jutut ja yleisönosastokirjoitukset ovat yhtä ja samaa keskustelun virtaa.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaisia tulkintakehyksiä Helsingin Sanomien journalistisessa aineistossa ja mielipideaineistossa esitetään uuden lääkealan keskuksen perustamisesta ja millaisia julkisen harkinnan keinoja niistä on löydettävissä?
- 2) Kuinka kehykset ja niissä käytetyt keinot eroavat toisistaan?
- 3) Millaista deliberaatiota journalistisessa aineistossa ja mielipideaineistossa tuotetaan?

Päädyin valitsemaan Helsingin Sanomat, koska lehti on suurin Suomessa ilmestyvä seitsenpäiväinen sanomalehti. Lehden kirjoittelulla on nähdäkseni erityistä painoarvoa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Keskustelu Lääkelaitoksen lakkauttamisesta ja Lääkealan turvallisuus- ja kehityskeskus Fimean perustamisesta on ollut pitkä ja polveileva. Aineistoni alkaa ensimmäisestä aiheesta koskevasta uutisesta (Ministeriö kokoaa lääkeasiat uuteen keskuksen ensi vuonna) 20.8.2008 ja päättyy 3.11.2009 (Hyssälä toivoo Fimean ympärille uusia ajatuksia). Reilun vuoden ajalta olen poiminut aineistokseni 96 journalistista juttua ja 31 yleisönosastokirjoitusta. Aineistoni olen hankkinut Helsingin Sanomien nettiarkistosta käyttäen hakusanoja "lääkelaitos", "lääkelaito*" ja "lääkelaito* and alue*".

Olen tehnyt tutkimustani kahdella tavalla. Ensin kehysanalyysin kautta olen yrittänyt päästä selville siitä, miten Lääkelaitoksen lakkauttamisesta ja uuden lääkealan keskuksen perustamisesta on keskusteltu, missä eri valaistuksissa sitä on esitetty.

Toista tapaa kutsun deliberatiiviseksi luennaksi, jonka avulla olen pyrkinyt hakemaan sellaisia julkisen harkinnan eli deliberaation keinoja tai ominaisuuksia, joita aineistosta on löydettävissä. Nämä kaksi yhdistämällä pyrin pohdiskelemaan, onko eri kehysten sisällä eroja sen suhteen, millaista deliberaatiota tai millaisia deliberaation keinoja niiden sisällä tuotetaan.

Ensin käyn läpi kehysanalyysiä, jonka jälkeen pohdiskelen deliberaation keinoja ja mahdollisuuksia journalismissa teorian ja tutkimuksen pohjalta.

3.1. Kehysanalyysi

Kehyksen käsitteen luoja, Erving Goffman otti lähtökohdaksi symbolisen interaktionismin tilannemääritelmän käsitteen. Sosiaalisessa tilanteessa ihmisen on jäsennettävä ympärillään tapahtuvia asioita jollain tavoin. Arkielämässä tällaiset tilanteet hoituvat automaattisesti, itsestään selvästi. Jokainen osaa toimia kaupan kassalla ilman erillistä ohjeistusta. Ongelmia seuraa, kun totuttu asioiden kulku häiriintyy jollain tavalla. (Karvonen 2000.)

Entmanin (1993) mukaan kommunikaatiossa kehystäminen tarkoittaa joidenkin havaittavan todellisuuden ominaisuuksien valikoimista ja korostamista tapahtumia tai asioita kuvattaessa. Tällä tavalla voidaan esittää ongelman määrittäviä, syy–seuraus-suhteita, moraalisia arvostelmia tai suosituksia asian hoitamiseksi. Entmanin mukaan tiettyjen todellisuuden puolien korostaminen lisää todennäköisyyttä, että vastaanottaja muodostaa kuvansa tietyn kehysten kautta.

Tapahtumia kehystämällä siis voidaan määritellä ongelmia, tarkastella syitä, tehdä moraalisia arvioita ja ehdottaa keinoja asiointilan parantamiseksi. Entmanin mukaan useampi kehystämisen tapa voi löytyä vaikkapa yksittäisestä lauseesta. Toisaalta kaikkia funktioita ei välttämättä ole löydettävissä kokonaisesta tekstistä.

Entman ehdottaa, että funktioidensa lisäksi kehystämällä on neljä lokaatiota tai tasoa: viestijät (communicators), teksti, vastaanottaja ja kulttuuri. Omassa analyysissäni keskityn kehystämiseen tekstin tasolla. Tekstistä kehukset voi Entmanin mukaan tavoittaa keskittymällä tutkimaan tiettyjä avainsanoja tai niiden puuttumista, etsimällä fraaseja, stereotyyppisiä kuvastoja, lähteitä ja etsimällä faktoja ja niistä tehtyjä arvioita. Tekstissä tietyt faktat voidaan tehdä toisia näkyvimiksi esimerkiksi toiston tai sijoittamisen kautta. Halutun kehysten korostamiseen vaikuttaa kuitenkin vastaanottajan skeema, jolla hän

jäsentää todellisuutta ja tekstin asettuminen tuohon skeemaan. Koska kehykset syntyvät lähettäjän ja vastaanottajan välisessä vuorovaikutuksessa, tutkijan tekstistä löytämät kehykset eivät välttämättä vastaa niitä, jotka vaikuttavat yleisön jäseniin. (emt, 52–53.) Karvosen (2000) mukaan, että kehystämässä on kyse valikoivasta kontekstualisoinnista, jossa viestijä houkuttelee yleisöään ajattelemaan asiasta tietyllä tavalla muokkaamalla kehykset vastaanottajan mukaan. Hänen mielestään kysymys ei ole niinkään eri puolien näyttämisestä ja piilottamisesta kuin korostamisesta ja häivyttämisestä. Viestijä tarjoaa yleisölle vihjeitä (cue), jotka suotuisassa vastaanottajajoukossa aktivoivat halutun tulkintamallin. Vihjeestä päätellään kokonaisuus, jonka kautta tekstiä tulkitaan.

3.2. Journalismin kehyksiä

Kehyksen käsite nousee yleensä journalismin tutkimuksessa esiin, kun halutaan tuoda esiin, miten journalismi muovaa uutistapahtumia (Reunanen 2003, 143). Väliverronen (1996, 107) tulkitsee Goffmania niin, että kehykset sekä heijastavat tapaamme havainnoida maailmaa että auttavat meitä hahmottamaan tapahtumien virtaa. Journalistille kehys on työväline, organisoiva idea, jonka perusteella hän osaa toimia tilanteiden mukaisesti. Dunwoody ja Griffin (1993, 24, lainattu Väliverronen 1996, 108) luonnehtivat kehyksiä tässä mielessä ”mentaaliseksi kartoiksi” (vrt. skeeman käsite esim. Entman 1993; Karvonen 2000). Olennaista on, että kehys sisältää aina ennako-oletuksen todellisuuden rakentumisesta (emt, 108).

Karvonen (2000) esittää Gitlinin ajatuksen, että suuri osa journalistisista kehyksistä tulee toimittajille itsestään selvyytensä, työvälineenä asioiden jäsentämiseksi. Tämä mahdollistaa suuren tietomäärän käsittelyn nopeasti ja rutiininomaisesti.

Entman (1993, 55) ajattelee, että poliittisessa uutisoinnissa on kyse poliittisten toimijoiden kilpailusta saada läpi oma kehyksensä yhteiskunnallisista asioista. Lisäksi journalismi usein rajaa hyväksyttävät kehykset, joskus jopa kahteen vaihtoehtoiseen tapaan käsitellä jotain ongelmaa. Lisäksi journalismi voi nimetä jonkin asian, jonka jälkeen vaihtoehtoisen termin käyttäminen ei tavoita yleisöä.

Journalismissa yhteiskunnallisten tapahtumien kuvaaminen tapahtuu yleensä kiistan kehyksessä, jossa osapuolet ovat toistensa vastustajia (Väliverronen 1996, 109; Reunanen 2003, 143). Reunanen lainaa Edelsteinin, Iton ja Kepplingerin muotoilua uutisen teoriasta, jonka mukaan uutiset ovat ongelmalliseksi tilanteeksi tematisoituja aiheita sinänsä. Reunanen johtaa tästä päätelmän, jonka mukaan ”uutisenä” tarkoittaa kykyä tunnistaa ongelmallisia tilanteita ja kirjoittaa ne uutiskärjen muotoon. Uutiseen voi siis lähtökohtaisesti odottaa liittyvän, ellei suoranaista konfliktia, ainakin jonkinlaisen ongelmallisen tilanteen. (Reunanen 2003, 143–144.) Olennaista onkin ymmärtää, että kehys rajaa nimenomaisesti, *miten* jostain tilanteesta tai tapahtumasta puhutaan. Lisäksi kehyksiin liittyy kamppailua ongelmien määrittelystä, osataanko jotain tilannetta edes tulkita ongelmalliseksi. (Väliverronen 1996, 108–109).

Tutkimukseni näkökulmasta Edelsteinin, Iton ja Keppingerin ajatus uutisen lähtökohtaisesta konfliktista herättää luonnollisesti kysymyksen, voiko journalismi kehystää tapahtumat niin, ettei niihin liity implisiittistä vastakkainasettelua.

Reunasen mukaan journalistisia kehyksiä voi tarkastella synkronisesti ja diakronisesti. Ensimmäinen tarkoittaa juttujen luokittelua niissä käytettyjen kehysten mukaan ja eri toimijaryhmien sijoittamista näiden eri kehyksissä saamiin rooleihin. Diakroninen tarkastelu taas tarkoittaa sellaisten vuorovaikutusprosessien tutkimista, jotka etenevät jonkin kehyksen puitteissa tai niitä vaihdellen. Reunasen kehittelemä aiheanalyysi perustuu juuri diakroniseen tarkasteluun. (emt, 145.) En käytä tutkimuksessani aiheanalyysia, mutta mielestäni diakroninen tarkastelu, keskustelun lainehtiminen eri kehyksissä, on relevantti tarkastelukulma julkiseen keskusteluun. Habermashan muistuttaa, että julkinen keskustelu on pikemminkin jatkuva prosessi kuin yksittäinen tapahtuma.

Olen ottanut avukseni kehysten etsimisessä Esa Väliiverosen (1996) Ympäristöuhkan anatomia –teoksen esityksen kehysanalyysista. Väliiverosen taulukko on ollut oiva apuväline myös etsiessäni eri kehysten viiheitä. Olen erotellut aineistosta seuraavia muuttujia kehysten esittämiseksi: keskeiset toimijat, keskeinen ongelma, iskusanat, seuraukset, kehyksen keskeiset moraaliset väittämät ja kehyksestä hahmotettava yleinen etu. Huomio on deliberaation näkökulmasta siinä, miten keskeiset toimijat kehyksessä määritellään: henkilöinnin vai suurempien kehityskulkujen kautta. Samoin yleinen etu, johon kehyksessä vedotaan, on deliberaation kannalta keskeinen asia.

3.3. Miksi kehysanalyysi?

Tutkimuksessani lähestyn aineistoa kehysanalyysin kautta, koska tämä tuntuu luonteelta tavalta yrittää tulkita, millaisia todellisuuden tulkintoja tai ratkaisuvaihtoehtoja kiistaan aineistoni vastaanottajilleen esittää. Deliberaation kannalta tämä ei ole mitenkään yhdentekevää: kuten Entman (1993, 52) huomauttaa, poliittinen journalismi voidaan nähdä poliittisten etujärjestöjen kamppailuksi siitä, kenen määrittely tilanteesta tulee julki. Toisaalta kehykset ovat journalistisen työn väline, jopa rutiininomainen ja tiedostamaton valinta (Karvonen 2000, 1). Tavallaan kehykset ovat yksi deliberaation keino, keuhko, joka voi ohjata julkista harkintaa.

Kehysanalyysin kautta pyrin hakemaan vastausta kysymykseen, miten Lääkelaitoksen kohtalo esitettiin. Deliberatiivisen luennan kohdalla paino on enemmän siinä, mitä julkiselle harkinnalle ominaisia keinoja keskustelussa käytettiin.

Tällaista keskittymistä puhumisen tapaan kritisoi Pertti Töttö (2001). Hänen mukaansa sosiaalinen konstruktivismi on mennyt pisteeseen, jossa puheen sisällöllä ei ole mitään tekemistä muodon tutkimuksen

kanssa. Töttö puhuu äärikonstruktivismista, joka relatiivisuudessaan itse asiassa kieltää todellisuuden olemassa olon. Voidaan keskustella ainoastaan konstruktioista, joilla pyritään jäsentämään maailmaa jonkin valtaintressin mukaiseen suuntaan.

Töttö kohdistaa kritiikkinsä tiukan linjan konstruktioisteihin, jotka eivät halua tehdä mitään oletuksia ulkoisesta todellisuudesta. Hurjimmillaan Töttö esittää, ettei hänen kuvailemansa äärikonstruktivistisi olisi lainkaan kiinnostunut keskitysleirien tapahtumista, vaan ainoastaan asiaan liittyvistä puhumisen tavoista (2001, 14). Töttö ei puhu kontekstuaalisista konstruktivisteista, joiden mukaan tutkijalla voi olla tietoa ulkoisista olosuhteista, joita voi hyödyntää tutkimuksen tekemisessä. Näihin tietoihin tulee kuitenkin suhtautua tietyistä lähtökohdista tehtyinä tulkintoina. (Väliaverronen 1996, 42.) Töttö päätyy nimittämään itseään realistikonstruktivistiksi, joka varmaankin asettuu melko lähelle äsken esitettyä (emt. 2001, 20). Itse näkisin mielekkäänä asettua tällaiseen asemaan. Omassa tutkimuksessani ei kuitenkaan ole periaatteessa väliä, oliko Lääkelaitoksen lakkauttaminen todellakin esimerkiksi uhka suomalaiselle lääketurvallisuudelle vai ei. Keskeistä on, että julkista keskustelua käytiin tällaisesta kehyksestä ja että sitä kautta kehys vaikutti siihen deliberatioon, joka Helsingin Sanomista on luettavissa.

3.4. Deliberatiivinen luenta

Olen teoriaosiossa esitellyt deliberatiivisen demokratiateorian julkisuuskäsitystä ja edellytyksiä julkisuudelle, jossa deliberatio voisi olla mahdollista. Journalismin tutkimuksessa on luonnosteltu erilaisia malleja, joiden perusteella on pyritty tarkastelemaan journalismin deliberatiivisia ominaisuuksia. Tutkimuksessani pyrin lukemaan lehtijutuista erilaisia deliberation keinoja, joita erittelen tarkemmin analyysiosiossa. Niputan tähän kuitenkin julkisen harkinnan keinoja tukevia teoreettisia näkökohtia.

Omaan tutkimukseeni ovat vaikuttaneet erityisesti Heikkilän ja Kuneliuksen (1997) käsitykset dialogin ja deliberation yhteydestä: ilman dialogia ei ole deliberatiota. Vaikka dialogin ja deliberation suhteesta on esitetty toisenlaisiakin näkemyksiä (ks. Classer ja Craft 1997), olen taipuvainen ajattelemaan samoin.

Dialogin määrittelemisessä esimerkiksi Wessler (2008, 13) yrittää pitää kiinni deliberatiivisesta kytköksestä juttujen sisällä, esimerkiksi eri ideoiden esiin tuominen ei riitä, elleivät ne vaikuta jutussa esitettyyn argumentaatioon. Mielestäni Wesslerin analyysikehikko asettaa riman niin korkealle, että tämän hetken journalismin on hyvin vaikea olla sen kanssa tasamittainen. Tutkimukseni tavoitteena on kuitenkin pohtia, millaisia deliberatiivisia keinoja nykyjournalismista voisi löytyä. Näin tuntuisi absurdilta nostaa tähtäin niin korkealle, ettei näe muuta kuin taivasta.

Voidaan ajatella, kuten kansalaisjournalismia edustavissa artikkeleissa usein todetaan, että perinteinen asiantuntijajournalismi passivoi kansalaiset ja itse asiassa vaikeuttaa kansalaisosallistumista journalismin

sisällä. Toisaalta voidaan ajatella Wesslerin (2008) tai Kuneliuksen (2000) tavoin: journalismin tehtävänä on myös toimia eräänlaisena näkökulmien ja niiden perustelujen varastona, jota kansalaiset voivat hyödyntää käydessään keskustelua instituutioiden ulkopuolella. Lisäksi julkisuudessa esitetyt puheenvuorot voisivat periaatteessa olla muutakin kuin parhaimmillaan olla muutakin kuin pelkkä avaus julkisessa keskustelussa. Esimerkiksi Habermasin (1996 [1994]) ajatus toisen keskustelijan asemaan asettumisesta tai Bohmanin (2000) näkemykseen jokaiselle avoimesta puheenvuorosta, joka pakottaa keskustelijat arvioimaan itseään, voisivat nähdäkseni sisältyä journalismiin. Toisaalta Wesslerin(2008) erilaisia näkemyksiä yhteen sitova harkittu erimielisyys tuntuu jalolta tavoitteelta.

Myös puheenvuoron sävy saattaa vaikuttaa puheenvuoron vaikuttavuuteen ja vastaanottoon. Esa Reunanen esittelee väitöskirjassaan Budjettijournalismi julkisena keskusteluna (2003) Jacobsin ja Smithin (1997) ideaan narratiivisten genrejen merkityksestä poliittiselle kulttuurille. Teesinä on, että genret, kuten romanssi tai ironia, voivat tukea poliittista kulttuuria ja ihmisten osallistumista demokratiaan (Reunanen 2003, 395). Kun romantiikka voi innostaa ja antaa toivoa asioiden muuttamisesta, ironia tuppaa antamaan pessimistisemmän näkemyksen kansalaisten osasta päätöksenteossa. Reunanen korostaa, että tärkeintä on, millaista romantiikkaa ja ironisuutta journalismin välittämässä poliittisessa keskustelussa viljellään. (emt. 395–396.)

Reunanen käyttää Northup Fryen jäsenystä, jossa kirjallisuudesta erotetaan neljä ideaalista genretyyppiä: romanssi, tragedia, komedia ja ironia. Tragedia ja komedia muodostavat vastinparit, samoin romanssi ja ironia. Reunanen käyttää vastinpareja niin, että romanttinen-ironinen -parissa on kysymys kertomuksen ironian voimakkuudesta ja traagisen ja koomisen ulottuvuudessa kertomuksen sävystä. (emt, 397.)

Reunanen esittelee James Liszkan ajatuksen, jonka mukaan Fryen jäsennyksessä on kysymys ”neljästä perusstrategiasta, joilla kertomuksellinen mielikuvitus voi ilmaista (play out) järjestystä ylläpitävään hierarkiaan liittyvän väkivallan ja sen järkyttämisestä juontuvan väkivallan välistä jännitettä.” Narratiiviset genret eroavat Liszkan mukaan siten, että romanssi ja komedia tuovat esiin voiton, tragedia ja ironia tappion. Romanssin ja komedian erona on, että romanssissa vanha järjestys voittaa uuden ja komediassa uusi vanhan. Tragedia eroaa ironiasta siinä, että edellisessä uusi hierarkia häviää vanhalle ja jälkimmäisessä vanha uudelle. (emt, 397.)

Kansalaisjournalismin näkökulmasta koominen sävy tuntuu luontevammalta, sillä sen voidaan ajatella rohkaisevan osallistumaan ja uskomaan omiin mahdollisuuksiin julkisessa keskustelussa. Traaginen sävy voi olla tästä näkökulmasta ongelmallinen: pessimismi ja vastakkainasettelujen kärjistäminen voivat toki olla perusteltua journalismia, mutta ne eivät välttämättä vie kansalaisosallistumista eteenpäin. (emt, 404–405).

Tilivelvollisuus (accountability) tarkoittaa deliberaation teoriassa erästä julkisen keskustelun kivijalkaa, puhujan vilpittömyyttä ja valmiutta vastaamaan omaan argumenttiinsa kohdistettuun kritiikkiin (esim. Habermas 1962 [2008] ja 1992 [1996] tai Bohman 2000.) Kuten teoriaosuudessa käy ilmi, James E. Ettema (2007) on vaatinut nykyjournalismia ottamaan tehtäväkseen juuri kansalaisten asioiden ajamisen ja vaihtoehtojen peräänkuuluttamisen, jopa silloin, kun selkeitä vaihtoehtoja ei ole vielä varsinaisesti olemassa. Tilivelvollisuuden tivaaminen kuuluu vahvasti tällaiseen journalismin missioon.

4. Analyysi

Olen jakanut analyysini teon kolmeen vaiheeseen. Ensin olen etsinyt journalistisesta ja mielipidekirjoitusten aineistosta sitä leimaavia kehyksiä. Tämän jälkeen olen käynyt läpi aineiston pyrkien lukemaan sieltä deliberatiivisia keinoja, jos sellaisia on ollut löydettävissä. Taustakehikkona tässä on ollut lukemani teoria ja aiempi tutkimus. Näiden sulauttaminen tarkoittaa, että olen käynyt läpi löytämäni deliberaation keinot eri kehyksissä. Johtopäätöksissä pyrin pohtimaan mitä a) löytämäni kehykset tarkoittavat ja b) millaisia deliberaation keinoja niistä löytyy. Lopulta yritän pohtia, millaista deliberaatiota aineistostani on tulkittavissa.

4.1. Kirjoittelu ja sen kulku

Ensimmäinen uutinen sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelmista lakkauttaa Lääkelaitos ja lääkehuollon kehittämiskeskus Rohto ja perustaa uusi lääkealan keskus pääkaupunkiseudun ulkopuolelle julkaistiin Helsingin Sanomissa 20.8.2008. Uutiseen reagoitiin nopeasti, ensimmäinen Lääkelaitoksen lakkauttamista koskeva mielipidekirjoitus (Lääkelaitosta ei pidä alueellistaa) julkaistiin lehdessä 29.8.2008. Syksyn aikana kirjoittelu lisääntyi hiljakseen. Vuodenvaihteeseen mennessä aineistostani löytyy yhteensä 47 juttua ja mielipidekirjoitusta.

Varsinainen kirjoittelun piikki seurasi vasta vuodenvaihteen jälkeen, kun ministeri Hyssälä teki päätöksen uuden lääkealan keskuksen perustamisesta Kuopioon. Pelkästään tammikuun aikana Helsingin Sanomissa on julkaistu 29 juttua, jotka olen poiminut aineistooni. Toimittajien tarttuminen asiaan näkyi yleisönosastolla: Helsingin Sanomissa ilmestyi 11 aiheeseen liittyvää kirjoitusta.

Helmikuusta toukokuun lopulle sijoittuvasta journalistisesta kirjoittelusta olen poiminut 22 juttua. Loput 17 juttua sirottuvat kesän yli ja loppuvuoteen. Yleisönosastolla alkuvuoden jälkeen keskustelu kuihtui lähes olemattomiin (3 kirjoitusta), vaikka aineistoni viimeinen mielipidekirjoitus aiheesta (Jonkan huomautus syytä lukea tarkkaan) ilmestyi 8.10.2009.

Yhteensä journalistista aineistoa on tutkimuksessani 98 juttua ja yleisönosastokirjoituksia 31 kappaletta. Eri kehyksiin tulkittujen tekstien määrä ja aineiston kokonaismäärä eivät ole sama lukema, koska yhdessä jutussa voidaan viitata useampaan kehykseen.

4.2 Seitsemän kehystä

Lääkelaitoksen lakkauttamista ja uuden lääkealan keskuksen Fimean perustamista koskevasta journalistisesta aineistosta erottelin ensin neljä kehystä: Huono hallinto, Hyssälä vastaan työntekijät, Huoli lääketurvallisuudesta ja Keskusta vastaan muut puolueet.

Lääkelaitoksen lakkauttamista ja uuden lääkealan keskus Fimean herättämästä yleisönosastokirjoittelusta erottelin journalistisen aineiston herätteleminen kehysten lisäksi seuraavat: Kilpailu osaamisesta, Maakunnat vs. Helsinki ja Hesarin uutisointi (mediakritiikki).

Yleisönosastokirjoittelu sai tässä tapauksessa usein kimmokkeensa lehdessä ilmestyneestä jutusta. Tämän takia tuntuu luontevalta, että osa kirjoituksista selkeästi asettuu samoihin kehyksiin kuin journalistinen kirjoittelukin vastatessaan uutisoinnissa esitettyihin kysymyksiin tai täydentäessään uutisvirtaa mielipiteillä. Toisaalta kirjoittelussa ilmeni teemoja ja kehyksiä, joita journalistisesta aineistosta en kyennyt erottamaan. Esimerkiksi Kuopion yliopiston monipuolisen osaamisen korostaminen tai Helsingin Sanomien uutisoinnin kritisointi puuttuvat journalistisesta kirjoittelusta.

4.2.1 Huono hallinto

Tämä kehys muodostuu jutuista, joissa pyritään osoittamaan, että Lääkelaitoksen lakkauttamisessa ja uuden lääkealan keskuksen perustamista koskevissa valmisteluissa toimittiin huonon hallintotavan mukaisesti tai muuten tuomittavasti. Toisaalta olen ottanut kehykseen myös juttuja, joissa hallinnon toimintaa puolustetaan syytöksiä vastaan.

Kehys kasvoi journalistisen aineiston suurimmaksi, laskin siihen kuuluvaksi 56 juttua. Kuten journalistisessa aineistossa, myös yleisönosaston kirjoituksissa hallinnon ratkaisun moittiminen ja sen laittomuuteen tai hyvän hallintotavan vastaisesti tehtyyn valmisteluun vetoaminen oli yleisintä. Kehykseen asettui yhteensä 25 yleisönosastokirjoitusta.

Huonon hallinnon kehys alkaa muotoutua hyvin nopeasti sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälän tiedotustilaisuuden jälkeen. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 22.8.2008 (Lääkevirastoa kootaan kiireellä) esitetään huoli liiallisesta hätiköinnistä asian valmistelussa. Heti aineiston ensimmäisessä mielipidekirjoituksessa Lääkelaitoksen tutkijat Karin Krogars ja Teija Laakso (Lääkelaitosta ei pidä alueellistaa, 29.8.2008) moittivat ministeriötä paitsi laitoksen tehtävien ymmärtämättömyydestä myös tietoisesta toiminnasta erilaisten selvitysten ja hallitusohjelman vastaisesti, sillä alueellistamisratkaisu ei heidän mielestään auttaisi ympäristöpolitiikkaa. Kirjoituksessa esitetään käytännössä kaikki tähän kehykseen liittyvät argumentit, joita myöhemmässä keskustelussa tullaan käyttämään.

”Lääkelaitoksessa suunnitelma on otettu vastaan tyrmistyneinä. Ongelmallisin asia henkilökunnan kannalta on tietenkin laitoksen suurimman yksikön, myyntilupaosaston, siirtäminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Erilaisista selvityksistä huolimatta ministeriössä tuntuu edelleen olevan hyvin hatara käsitys siitä, mitä Lääkelaitoksen toimintaan ja tehtäviin kuuluu. Miten muuten olisi mahdollista, että

voidaan vakavasti suunnitella siirrettävän suuri joukko korkeasti koulutettuja asiantuntijoita toiselle puolelle maata? ”

Huomattavaa on, että kahteen ensimmäiseen mielipidekirjoitukseen ja niiden huomautuksiin vastattiin. Sosiaali- ja terveystieteiden valtioliiton Terttu Savolainen (Lääkealan keskus vahvistaa osaamista, 3.9.2008) keskittyy kuitenkin korostamaan esimerkiksi uuden lääkekeskuksen synergiaetuja ennemmin kuin vastaamaan kysymyksiin mahdollisesta asiantuntijoiden joukkopaosta valtion tehtävistä. Liisa Hyssälän vastine (Muuallakin maassa on lääkeosaamista, 19.9.2008) atk-konsultti Martti Sariolan kirjoitukseen (Kotivetoisuus varjostaa Hyssälän hankkeita, 15.9.2008) on lähinnä väärin tietojen korjaamista kuin varsinaista vastaamista. Sariola väittää kirjoituksessaan muun muassa, että varsinaissuomalainen Hyssälä vetäisi kotiinpäin, ajamalla keskusta Ouluun tai Kuopioon. Kahden vastineen jälkeen ministeriö vaikenee.

Aineistoni neljäs journalistinen juttu (Näinkö Stm hoitaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa? 15.9.2008) puolestaan tiukkaa ministeriöstä, miten tiedotus valtionhallinnossa toimii. Jutun mukaan luottamushenkilö Sirkku Saarelan edustama Lääkelaitoksen henkilökunta, jota uuden lääkealan keskuksen perustaminen dramaattisimmin koskee, sai tiedon ministeriön suunnitelmista vain paria tuntia ennen tiedotustilaisuuden alkua.

”Onko ministeriöstä selvitetty asioita teille tiedotustilaisuuden jälkeen? ”Ei, alueellistamiselle ei vielä ole kerrottu kunnollisia perusteita. Lisäksi, kun ministeriö pyysi nimittämään henkilöt selvitystyöryhmiin, henkilöiden etsimiseen oli virallista virastoaikaa vain viisi tuntia. Selkeästi koordinaatio, tiedonkulku tai jokin muu mättää ministeriössä pahasti. Voi kysyä, missä on hyvä valtion henkilöstöpolitiikka, jota he mainostavat.”

Hallinnollisten töppäysten kritiikkiä tulee Lääkelaitoksen henkilökunnalta ja myös muutamalta kansalaiselta tasaiseen tahtiin. Keskustelussa Lääkelaitoksen siirroksi nimettyä ratkaisua puolustamaan nousee yksi kirjoitus, MTT:n entisen ylijohtajan Esko Poutiaisen (Laitoksen siirto tuo uutta dynamiikkaa, 5.12.2008). Siinä, vastoin kuin kirjoittelun valtavirrassa, vedotaan valtion etuun ja jopa uskotaan uuden lääkealan keskuksen toimivan tehokkaammin kuin aiempi, hajanainen lääkevalvonta ja -kehitys.

”Kuopio tarjoaa varmuudella Lääkekeskukselle optimaalisen ammatillisen ympäristön. Kuopiossa on alan huippuosaamista, ja yliopistokampus on monipuolisen tiedon keskittymä. Lääkekeskuksen tarvitsema osaaminen ja sen kehittäminen onnistuvat varmuudella Kuopiossa.

Siirron toteutuksessa on oltava riittävän joustava niin, että osaamistaso voidaan säilyttää tarjoamalla osaamisen kannalta keskeisille henkilöille mahdollisuus vaikka etätyönä siirtää osaamista jatkajille.

Perheiden kannalta Kuopio tarjoaa erinomaiset elämisen puitteet, joten siinä suhteessa on vain voitettava.”

Lainmukaisuus on yksi kehyksen suurista teemoista. Helsingin ja Uudenmaan kansanedustajien neuvottelukunta piti alueellistamisessa menetettävää asiantuntijuutta ja tätä kautta vaarantuvaa lääketurvallisuutta ”alueellistamislain vastaisena” (Tiukkasaanaista vastustusta, 1.10.2008). Valmistelusta syntyi kanteita oikeuskanslerivirastoon, ensimmäisenä ehättivät Lääkelaitoksen edustajat (Oikeuskansleri tutkii aikomusta siirtää Lääkelaitos pois Helsingistä, 16.10.2008).

Muutama päivä myöhemmin Helsingin Sanomien pääkirjoitus pohtii työntekijöiden tilannetta.

”Erialaisten mielenosoitusten lisäksi he ovat kannelleet oikeuskanslerille. He haluavat kannanoton siitä, onko alueellistamista alettu selvittää tietämättä edes tulevan viraston tehtäviä.” (HS 20.10.2008)

Teemasta toistui lehden sivuilla pitkän aikaa, sillä oikeuskanslerin selvitys ja moitteet saatiin vasta noin vuoden kuluttua (Ministeri Liisa Hyssälä lupasi ottaa oikeuskanslerin kritiikistä opikseen, 7.10.2009).

Tammikuisen alueellistamispäätöksen julkistamisen jälkeen, Helsingin Sanomat paljasti, ettei sosiaali- ja terveysministeriössä tiedetty Lääkelaitoksen olevan sidottu 10 vuoden vuokra-aikaan kiinteistössä. Tilan vuokra oli noin miljoona euroa vuodessa (Lääkelaitosta uhkaa miljoonalasku tyhjäksi jäävästä kiinteistöstä, 13.1.2009). Tätä pidettiin jopa niin suurena virheenä, että kokoomuslainen kansanedustaja Hanna-Leena Hemming vaati ministerin eroa (Kokoomuksen kansanedustaja vaatii Hyssälän eroa, 16.1.2009).

”Hänen (Hemming) mielestään jo 10 miljoonan euron ylimääräisten vuokratilakustannusten huomiotta jättäminen on vakava virhe. -- Siirtoa valmistelevan sosiaali- ja terveysministeriön mukaan Lääkelaitoksen tilat eivät jää tyhjiilleen, vaan ne voidaan ottaa muuhun käyttöön.

Pääkaupunkiseudulla on virastoja, joiden vuokrasopimukset päättyvät Lääkelaitoksen vuokrasopimuksen kestäessä, ministeriön ylijohtaja Raimo Ikonen sanoo.”

Alueellistamiseen liittyvien kustannusten teema olikin toinen tälle kehykselle olennainen. Huhtikuussa eduskunnan tarkastusvaliokunta alkoi selvittää lääkekeskuksen perustamisen kuluja (Kuopioon sijoitettavan lääkekeskuksen kustannukset vielä hämärän peitossa, 7.4.2009) ja loppuvuodesta uutisoitiin, että sosiaali- ja terveysministeriön perustama Terveiden ja hyvinvoinnin keskus (THL) kärsi vakavasta budjettivajeesta, jonka yhdeksi syyksi ilmaistiin juuri lääketurvallisuuden ja –kehittämisen keskuksen Fimean perustaminen Kuopioon (THL:n rahavajeen syitä hävitty kilpailutus ja Lääkelaitos, 8.10.2009).

Tammikuinen pääministeri Matti Vanhasen puheenvuoro (Alueellistamisen vaikeudet minimoidaan, 10.1.2009) yleisönosastolla jäi harvinaiseksi poikkeukseksi puoltaessaan uuden lääkealan keskuksen perustamista ja sen järkevyyttä. Myöhemmin keväällä Kuopion yliopiston rehtori Matti Uusitupa (Alueellistamispäätös on raikas tuulahdus, 9.4.2009) esitti omat kehunsa hallituksen ratkaisulle. Yleinen

äänensävy muuttui hieman enemmän keskusteluksi alueellistamisen kustannuksista, vaikkapa pakkosiirtopuheiden sijaan.

Journalistisessa aineistossa yleinen alueellistamiskustannuksiin keskittyminen nousi yleisönosastoissa esille vain muutaman kerran. Yleisesti ottaen keskustelu vetosi johonkin yleiseen järkeen, esimerkiksi laillisuuskeskustelun jäädessä taka-alalle.

Verrattuna tutkimukseni muihin kehyksiin, Huono hallinto korosti Lääkelaitoksen lakkauttamisen ja sen toimintojen siirtämisen epärationaalisuutta. Siinä vedotti sekä alueellistamispäätöksen ja myöhemmin lääkekeskuslain valmistelun virheisiin, kiireeseen ja jopa oletettuun laittomuuteen että alueellistamisen kustannuksiin ja kyseenalaistettiin sosiaali- ja terveysministeriön laatimat arviot asiasta. Nähdäkseni järjettömyys ja huono valmistelu henkilöityivät tässä kehyksessä ministeri Hyssälään lähinnä siksi, että hän on sosiaali- ja terveysministeri ja loppukädessä vastuussa ministeriönsä toiminnasta.

Huonon hallinnon kehykseen asettuvia juttuja löytyy aineistosta melko tasaiseen tahtiin, mutta tiheimmin niitä kirjoitettiin juuri vuodenvaihteen jälkeen ja kevään mittaan. Näyttäisi siltä, että mitä pidemmälle uuden lääkekeskuksen hanke eteni, sitä enemmän juttuja asettui tähän kategoriaan.

Kehyksen kirjoittelu oli kiihkeimmillään syyskuussa 2008, heti ministeri Liisa Hyssälän tiedotustilaisuuden jälkeen, ja tammikuussa 2009, kun Hyssälä ilmoitti päätöksestä perustaa lääkealan keskus Kuopioon.

Taulukko 1. Huonon hallinnon kehyksen olennaiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Sosiaali- ja terveysministeriö, virkamiehet
Keskeinen ongelma	Virheet lääkekeskus Fimean perustamisessa ja Lääkelaitoksen lakkauttamisessa
Seuraus	hätäinen valmistelu johtaa kallisiin virheisiin ja jopa lain rikkomuksiin
Iskusanat	kiire, virkavirhe
Moraaliset väittämät	Hallinto toimii lain tai hyvän hallintotavan vastaisesti.
Yleinen etu	Lain ja hallintotavan mukainen toimiminen
Vallitsevuus aineistossa	Suurin kehys

4.2.2 Huoli lääketurvallisuudesta

Tämä kehys sisältää juttuja, joissa ilmaistaan huoli lääkehallinnon toimivuudesta Lääkelaitosta lakkautettaessa ja Fimeaa perustettaessa. Laskin kehykseen kuuluvaksi 29 juttua ja 14 yleisönosastokirjoitusta.

Kehys alkaa ensimmäisestä uutisesta (Ministeriö kokoaa lääkeasiat uuteen keskukseseen ensi vuonna, 20.8.2008), joka Helsingin Sanomiin tutkimukseni aiheen tiimoilta kirjoitettiin. Siinä sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä totesi uuden lääkekeskuksen perustamisen syyksi juuri lääkehuollon korkean tason säilyttämisen. Karin Krogarsin ja Teija Laakson mielipidekirjoituksessa 29.8.2008 otsikolla Lääkelaitosta ei pidä alueellistaa keskustelun keskeinen vasta-argumentti tulee selväksi hyvin nopeasti: asiantuntijat eivät ole muuttamassa Helsingistä uuden lääkealan keskuksen perässä. Väitteen todenperäisyydestä ja sen seurauksista väittelemisen hallitsi kehystä.

"Asiantuntijoiden on todennäköisesti helpompi vaihtaa työtä kuin asuinpaikkaa." (HS 29.8.2008)

Kun HS uutisoi sosiaali- ja terveysministeriön huonosta tiedottamisesta, nousi esiin työntekijöiden huoli lääketurvallisuuden tasosta.

"Lääkelaitoksen väki kuuli suunnitelmasta vain pari tuntia ennen ministerin tiedotustilaisuutta. Heidän mielestään lääketurvallisuus heikkenee, jos toiminnot eriytetään eri puolille Suomea." (HS 15.9.2008)

Näkyvimmän vastalauseen Hyssälän ajatukselle lääkehuollon korkean tason ja tehokkuuden säilyttämisestä yhdistämällä toimintoja alueellistettavaan lääkekeskukseen tekivät Lääkelaitoksen työntekijät, joiden sitaateissa lääketurvallisuuden ratkaiseva heikentyminen tui vastaan usein (esim. Oikeuskansleri tutkii aikomusta siirtää Lääkelaitos pois Helsingistä, 16.10.2008). Työntekijöiden lisäksi poliitikot olivat huolissaan lääkevalvonnasta. Tämä näkökulma toistui pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Vastakkaista kantaa edustivat lähinnä harvat kommentit Kuopion yliopistosta.

"Siirron myötä lääkevalvonnan taso romahtaisi", sanotaan kansanedustajien kannanotossa, joka aiotaan julkaista keskiviikkona." (HS 1.10.2008)

"Muuton seurauksena lääkevalvonta palaisi 1960-luvun lähtötasolle." (HS 16.10.2008)

"Lääkelaitoksen osastopäällikkö, professori Pekka Kurki arvioi, että Hyssälän väläyttämä koko henkilöstön vaihtuminen johtaisi vaikeuksiin. -- Valvonnan lamautuminen voisi hidastaa vaaralliseksi todetun lääkkeen poisvetoa markkinoilta, Kurki arvioi." (HS 15.1.2009)

Runsaasti uutisoitiin myös asiantuntijoiden ”paosta” (esim. Lääkelaitoksen asiantuntijat vähenevät, 14.1.2009). Lääkelaitos menettikin 200:sta työntekijästään liki viidenneksen, lähes 40. Toisaalta, kun Fimea aloitti toimintansa Kuopiossa virkoja on auki enää viisi, ylijohhtajan mukaan nekin tarkoituksella.

”Lääkelaitoksen marraskuun alussa väistyvän ylijohhtajan Marja-Liisa Partasen mukaan paikoille on saatu rekrytoitua uutta henkilöstöä. Kymmenkunta paikkaa on tällä hetkellä täyttämättä. Osaan etsitään Partasen mukaan työntekijöitä, osa on jätetty tarkoituksellisesti tässä vaiheessa täyttämättä. Hän myöntää, että uuden henkilöstön kouluttamisella on väistämättä joitakin vaikutuksia toimintaan.” (HS 7.10.2009)

Verrattuna muihin kehyksiin Huoli lääketurvallisuudesta nosti esiin uuden lääkekeskuksen perustamiseen liittyvän siirtymäkauden ongelmia. Siinä vedotaan asiantuntemuksen menettämiseen ja työntekijöiden irtisanoutumisen uhkaan.

Kehyksen jutut tuntuvat painottuvan loppuvuoteen 2008, vaikka viimeisen päiväys onkin marraskuulta 2009.

Taulukko 2. Huoli lääketurvallisuudesta -kehyksen olennaiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Suomalaisen lääkealan vaikuttajat, valtakunnan poliitikot
Keskeinen ongelma	Miten suomalaisten lääketurvallisuudesta pidetään huolta, jos uutta lääkekeskusta ei sijoiteta Helsinkiin?
seuraus	uusien lääkkeiden markkinoille tulon hidastuminen, asiantuntijoiden jääminen Helsinkiin ja turvallisuuden heikkeneminen ylimenokautena
Iskusanat	lääketurvallisuus, asiantuntijoiden joukkopako
Moraaliset väittämät	Uuden lääkekeskuksen perustaminen on vastuuton teko
Yleinen etu	suomalaisten terveys
Vallitsevuus aineistossa	Toiseksi suurin kehys

4.2.3 Hyssälä vastaan työntekijät

Tämä kehys muotoutui keskustelusta, jossa alueellistamis päätöstä arvioitiin epäoikeudenmukaiseksi työntekijöiden näkökulmasta, ja jossa Lääkelaitoksen lakkauttaminen ja uuden lääkekeskuksen perustaminen osoitettiin suoraan ministeri Hyssälän virheeksi. Kehykseen aineistoa asettui 29 jutun ja kolmen yleisönosastokirjoituksen verran.

Työntekijöiden kärsimä vääryys ja taistelu valtionhallintoa, lähinnä ministeri Hyssälän johtamaa alueellistamisvalmistelua vastaan, alkoi näkyä jutuissa kohtuullisen nopeasti. Ensimmäisenä kantaa otti kolumnissaan Helsingin Sanomien toimittaja Hanna Kaarto (Alueellistaminen on hurjaa touhua, 20.9.2008). Hän pelkäsi alueellistamisen valmistelujen muotoutuvan ”yt-neuvotteluiksi, joissa työnantajat vain kertovat työntekijöille, kuinka paljon väkeä pannaan pihalle”. Kylmän yritysmaailman tematiikka sai väistyä, kun Lääkelaitoksen pääluottamusmies Sirkku Saarela vertasi alueellistamisen valmistelua Stalinin ajan toimiin (Lääkelaitoksen työntekijät jäävät Helsinkiin, laitoksen kohtalo avoin, 18.10.2008).

”Ei ihmisiä voi Stalinin tapaan nykypäivänä siirrellä paikasta toiseen. Armeija on eri asia, mutta siellä sovitaan asiasta työsopimuksissa.”

Pari päivää myöhemmin julkaistu viikon tapahtumia summaava palsta antoi toisen kärjistetyn esimerkin taistelusta ja Hyssälän tyrannimaisesta päätöksestä.

”Mitä? Lääkelaitoksen työntekijät kapinoivat Eduskuntatalolla alueellistamispolitiikkaa vastaan.

Miksi? Keskustan sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä haluaisi siirtää Lääkelaitoksen Helsingistä Kuopioon tai Ouluun.” (HS 20.10.2008)

Tämän kehyksen muodostumisen avainsana oli taistelu. Jutusta toiseen toistetaan, miten työntekijät ovat ilmaisseet vastustuksensa, miten Helsingistä ei olla valmiita lähtemään ja ettei alueellistamistoimia voida hyväksyä.

”Lääkelaitoksen työntekijät vakuuttivat maanantaina jatkavansa taistelua työpaikkojensa säilyttämiseksi Helsingissä.” (HS 25.11.2008)

Todella harvinaisen poikkeuksen muodosti Jaakko Hautamäen kolumni *Alueellistamisessa kaikki ovat oikeassa* (27.11.2008). Vaikka nimi viittaa ironiaan, Hautamäki tuntuu aidosti ymmärtävän sekä työntekijöiden vastustuksen uudelle paikkakunnalle lähdöstä että ministeri Hyssälän kunnianhimon uudistaa lääkehuoltoa ja –kehitystä.

”Entä jos alueellistamista ajava ministeri Liisa Hyssälä Turun liepeiltä onkin vain uudistamassa ennakkoluulottomasti ja ketään pelkäämättä lääkehallintoa eikä vain siirtämässä yhtä yksikköä? Ehkä jotain jää Helsinkiinkin. Muut eivät ole uskaltaneet kajota asiaan kymmenen selvityksenkään jälkeen. Ehkä hän on huolestunut vaikkapa siitä, että syömme kalliita, vääriä ja turhia lääkkeitä.”

Verrattuna muihin kehyksiin Hyssälä vastaan työntekijät korosti valtion moraaliala työnantajana ja kuvasi päätöstä Lääkelaitoksen toimintojen siirtämisestä yksittäisen ihmisen päätökseksi. Kehyksen kirjoittelu painottuu keskeisesti viime syksyyn ja alueellistamispäätöksen tekemisen aikaan.

Taulukko 3. Hyssälä vastaan työntekijät -kehysten keskeiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Ministeri Liisa Hyssälä, Lääkelaitoksen työntekijät ja pääluottamusmies
Keskeinen ongelma	Ministeri Hyssälä on henkilökohtaisella päätöksellään toiminut epäoikeudenmukaisesti työntekijöitä kohtaan.
Seuraukset	henkilökohtainen tragedia, kodin, ystävien menetys
Iskusanat	taistelu, kapina
Moraaliset väittämät	Ministeri Hyssälä toimi väärin, yleistä etua vastaan
Yleinen etu	Lääkelaitoksen työntekijöiden henkilökohtainen etu
Vallitsevuus aineistossa	Kolmanneksi suurin kehys

4.2.4 Poliittisten puolueiden kiista

Tämä kehys muodostui jutuista, joissa muiden puolueiden edustajat kritisoivat keskustaa politikoinnista alueellistamisohjelmalla. Laskin tähän kehykseen yhteensä 25 juttua, mutta ainoastaan yhden yleisönosastokirjoituksen.

Kehykseen sijoittuvat jutut alkoivat, kun kokoomuslaisen asuntonministeri Jan Vapaavuoren vaatimus järjestyksestä alueellistamisessa uutisoitiin. Vapaavuori syytti alueellistamisesta innostuneita keskustalaisia ja näin myös Hyssälää irtopisteiden keräämisestä kunnallisvaalien alla (Vapaavuori: Hallituksen sisällä suuri epäselvyys alueellistamisesta, 17.9.2008). Toiseksi suurin hallituspuolue jaksoikin muistuttaa kumppaniaan hajasijoituksen vaaroista (esim. Sarkomaa perää hallitukselta pelisääntöjä virastosiirroille, 17.10.2008). Lisäksi lääkekeskuksen valmisteluissa tehdyt virheet lisäsivät vettä myllyyn (esim. Tiukkasaanaista vastustusta, 1.10.2008).

Hanna Kaarto summasi kolumnissaan *Alueellistaminen on hurjaa touhua* (20.9.2008) hyvin lähtökohtia, joista puolueiden kiista alkoi.

”Tällä viikolla muista hallituspuolueista kantautui tuomitsevia puheita keskustan alueellistamispyrkimyksistä. Kokoomuksen Jan Vapaavuori ja vihreiden Ville Niinistö kirjoittivat blogeissaan, että keskusta toimii alueellistamisessa vastoin koko hallituksen tahtoa, mitä ilmeisimmin vain lähestyvät kuntavaalit mielessään.”

Alueellistamisen valmistelun lisäksi tässä kehyksessä oli runsaasti juttuja Lääkelaitoksen vuokrasopimusta koskeviin epäselvyyksiin liittyen. Kuten mainittu, tämä tapaus sai aikaan jopa vaatimuksen ministeri

Hyssälän erosta. Lisäksi ministeriön toimintaa kysymyksessä luonnehditaan muun muassa ”säälistäväksi” (Ministeri Hyssälä sanoo, ettei tiennyt Lääkelaitoksen vuokrasopimuksesta, 15.1.2009).

”Toisen päähallituspuolueen kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri Jyrki Katainen ei halunnut kommentoida Lääkelaitoksen vuokrasopimusjuttua kovin täsmällisesti.--

Helsingin ja Uudenmaan kansanedustajien neuvottelukunnan puheenjohtaja Tapani Mäkinen (kok) arvosteli alueellistamisen valmistelua kovin sanoin.

’Minusta on säälistävää kuulla, etteivät alueellistamishankkeita valmistelevat ihmiset tiedä asian yhtä keskeistä muuttujaa.’

Ministeri ei tällaisia yksityiskohtia tarvitse tietää, mutta virkamiehillä ne pitäisi olla tiedossa, Mäkinen sanoi.”

Varsinainen päätös poiki lähinnä hanketta jo arvostelleiden kansanedustajien vaatimuksia päätöksen perumiseen tai pelkkää kommentoimattomuutta (Lääkelaitoksen siirto yllätti työntekijät, 20.1.2009).

Tämän jälkeen tähän kehykseen laskemani keskustelu nousee esiin enää uuden lääkekeskuksen perustamista koskevan lain säätämisen yhteydessä (Lääkelaitoksen siirrosta Savon ja Helsingin sota eduskunnassa, 20.5.2009).

Verrattuna muihin kehyksiin Poliittisten puolueiden kiista nosti esiin omien etujen ajamisen Lääkelaitoksen toimintojen siirrossa puhtaan järjenkäytön sijaan. Alueellistamisen puolustajaksi identifioituu keskusta ja sen pääkritisoiijiksi kokoomus ja Helsingin ja Uudenmaan kansanedustajien neuvottelukunta.

Kehyksen kirjoittelu painottuu loppuvuoteen 2008 ja alkuvuoteen 2009, ennen varsinaisen alueellistamispäätöksen tekemistä.

Taulukko 4. Poliittisten puolueiden kiistan kehysten keskeiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Eduskuntapuolueet, Helsingin ja Uudenmaan kansanedustajien neuvottelukunta
Keskeinen ongelma	Keskusta-puolue alueellistaa välittämättä valtion edusta.
Seuraus	Asiantuntemuksen menettäminen, rahan tuhlaaminen, kustannusten karkaaminen
Iskusanat	Alueellistaminen, järki, politikointi
Moraaliset väittämät	Keskusta ajaa politiikkaa, joka on Suomen edun vastaista
Yleinen etu	Valtion etu
Vallitsevuus aineistossa	journalistisen aineiston kolmanneksi suurin, yleisönosastokirjoituksissa olematon

4.2.5 Kilpailu osaamisesta

Tämä kehys muodostui yleisönosastokirjoituksista, joissa korostettiin joko Kuopion tai Helsingin lääkealan osaamista ja pätevyyttä hoitaa lääketurvallisuuteen ja –kehitykseen liittyviä tehtäviä. Erotin kehysten, koska mielestäni näissä yleisönosastokirjoituksissa keskeisesti painotetaan toisen kaupungin soveltuvuutta, esimerkiksi yleisen edun tai lääkealan tulevaisuuden sijaan. Laskin kehukseen kuuluvaksi 11 yleisönosastokirjoitusta.

Nähdäkseni tähän kehukseen liittyvät kirjoitukset alkavat Lääkelaitoksen osastopäällikkö Pekka Kurjen 28.9.2008 ilmestyneestä tekstistä *Lääkevalvonta opitaan Lääkelaitoksessa*. Keskustelu päättyy Kuopion yliopiston rehtorin Matti Uusituvan 9.4.2009 julkaistuun kirjoitukseen *Alueellistamispäätös on raikas tuulahdus*.

Keskustelun keskeiseksi teemaksi nousee kiistely aiheesta, kenellä on pätevyys hoitaa lääkevalvonnan ja –kehityksen tehtäviä Suomessa. Helsingin ja Lääkelaitoksen puolesta puhuu pitkäaikainen kokemus tehtävistä ja niiden erityislaatuisuudesta. Kuopion yliopisto ja sen ympärille keskittynyt lääkealan osaaminen taas uskoo kykenevänsä omaksumaan erityistehtävät nopeasti.

”Uuden lääkekeskuksen perustamisen yhteydessä tehdään lainsäädännön mukainen alueellistamisselvitys sijaintivaihtoehtoina Kuopio tai Oulu. Tämä on nostattanut pääkaupunkiseudulla tunnepitoisia kannanottoja, joissa on väitetty alueellistamisen johtavan lääkevalvonnan romahtamiseen.

Lääkealan huippuosaamista löytyy myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Kuopion yliopiston ympärille on kehittynyt osaamiskeskittymä, joka kattaa kaikki lääkevalvonnan osa-alueet, mukaan lukien hoidon vaikuttavuuden arviointi.” (HS 24.10.2008)

”Pääministeri ei kyennyt esittämään ainuttakaan perustetta, miten uusi lääkealan keskus palvelisi Helsingin seudulla olevia asiakkaita paremmin, joustavammin tai edullisemmin Kuopiosta käsin, tai miten esimerkiksi lääkefirmojen valvonta hoidettaisiin etätyönä.

Sen sijaan Vanhanen keksi väittää, ettei Helsingistä muka löydy osaavaa henkilökuntaa. Suorastaan säälittävä oli kommentti, jonka mukaan pari professoria on palkittu Kuopion yliopistossa; paljonkohan palkittuja on Helsingin yliopistossa?” (HS 13.1.2009)

Keskustelu kulkee hyvin lähellä maakuntien ja pääkaupunkiseudun vastakkainasettelua, mutta se erottuu lääketieteellisellä painotuksillaan tai ainakin lääketieteelliseen osaamiseen vetoamalla. Huoli lääketurvallisuudesta -kehyksestä se erottuu puolestaan vahvalla alueellisella painotuksella: kaupungin korostaminen nousee keskeiseksi argumentiksi.

Taulukko 5. Kilpailu osaamisesta -kehymisen keskeiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Kuopion ja Helsingin yliopiston lääkealan toimijat
Keskeinen ongelma	Kummalla alueella on pätevyys hoitaa lääkevalvonnan ja –turvallisuuden tehtäviä
Seuraukset	Helsingin näkökulmasta lääkealan valvonta ja tutkiminen siirtyisi periferiaan, Kuopion näkökulmasta tehtävät saataisiin oikeaan paikkaan ahnaasta pääkaupungista
Iskusanat	kokemus, osaaminen
Moraaliset väittämät	Lääkevalvonnan tehtävien hoitaminen on vastuullinen tehtävä.
Yleinen etu	suomalaisten terveys
Vallitsevuus aineistossa	ei lainkaan journalistisessa, yleisönosastoissa yksi suurimpia

4.2.6 Maakunta vastaan Helsinki

Tämä kehys muodostui yleisönosastokirjoituksista, joissa uuden lääkealan keskuksen perustaminen nähtiin ennen kaikkea aluepolitiikkana ja kiistellään Suomen maakuntien eriarvoisuudesta. Laskin kehykseen kuuluvaksi 9 yleisönosastokirjoitusta.

Katson kehyksen alkavan 15.9.2008, kun ATK-konsultti Martti Sariola syyttää ministeri Liisa Hyssälää kotiinpäin vetämisestä ja siltarumpolitiikasta kirjoituksessaan *Kotivetoisuus varjostaa Hyssälän*

hankkeita. Kehykseen liittyvä keskustelu päättyi keväällä 2009, Kuopion yliopiston rehtorin Matti Uusituvan kirjoitukseen *Alueellistamispäätös on raikas tuulahdus.*

Kuten nimeämisestä käy ilmi, kehyksen keskeinen teema oli pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Suomen ja pääkaupunkiseudun eriarvoisuudesta kiistelemine. Tämän kehyksen kirjoituksissa varsinainen lääkealan keskuksen perustaminen saattoi esiintyä jopa tietynlaisena sivujuonteena, jonka kautta varsinaiseen kiistaan päästiin käsiksi. Journalistisessa aineistossa tällaista keskustelua ei nähdäkseni käyty. Esimerkiksi Keskusta-puoluetta saatettiin syyttää alueellistamispolitiikasta, mutta varsinainen keskustelu silti sitoutui uuden lääkealan keskuksen perustamiseen. Yleisönosastokirjoittelussa alueellisen vastakkainasettelun tematiikka tuntuu olevan vahvempi ja ansaitsevan oman kehyksensä.

”Kyllä se räntäsade on samanlaista Helsingin kauppatorillakin, ei se sateella ole sen viihtyisämpi paikka kuin Kuopionkaan tori. Helsingissä sitä räntäsadetta vain on pari kolme kuukautta enemmän kuin Kuopiossa, paljon purevampaa vain.

Kuopiossa sentään on vielä talvella talvi ja kesällä kesä. Helsingissä on lähestulkoon syksyä koko vuosi. Vettä ja räntää tulee koko ajan.” (10.12.2008)

”Aluepolitiikka voi olla ja on muutakin kuin syrjäseutujen epätoivoista tekohengitystä. Kuitenkin neljä viidesosaa suomalaisista asuu yhä muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Maan eri alueiden tasainen kehittäminen koskettaa valtaosaa kansasta.

Pääkaupunkiseudulla panostetaan paraikaa valtavia summia veronmaksajien rahaa Espoon metroon, Marjarataan sekä Musiikkitaloon, vaikka tuskin monikaan kuopiolainen, jyvaskyläläinen, kajaanilainen tai vaasalainen näitä koskaan käyttää.

Hesarin olisi viimein tunnustettava, että myös Helsingin seutu on alue, jonka kehittäminen on yhtä lailla aluepolitiikkaa kuin muidenkin keskusten.” (17.1.2009)

Taulukko 6. Maakunta vastaan Helsinki –kehymisen keskeiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Maakunnat ja pääkaupunkiseutu
Keskeinen ongelma	Pääkaupunkiseutua suositaan maakuntien kustannuksella.
Seuraukset	Lääkelaitoksen lakkauttamisen vastustaminen on seurausta pääkaupunkiseudun etuasemasta valtakunnan politiikassa ja siirto muualle olisi oikein
Iskusanat	aluepolitiikka
Moraaliset väittämät	Pääkaupunkiseutua suositaan maakuntien kustannuksella.
Yleinen etu	kansan, isänmaan etu
Vallitsevuus aineistossa	journalistisessa aineistossa olematon, yleisönosastossa 9 kirjoitusta

4.2.7 HS:n uutisointi (mediakritiikki)

Tämä kehys muodostuu yleisönosastokirjoituksista, joissa Helsingin Sanomien uutisointia lääkealan keskuksen perustamisesta ja sen valmistelusta arvioidaan tai arvostellaan. Laskin kehykseen kuuluvan 4 kirjoitusta.

”Helsingin Sanomien vahvasti väritynyt uutisointi lääkelaitoksen siirrosta saa lukijan aprikoimaan, kuinka puolueetonta lehden uutisointi maan asioista ylipäätään on.” (17.1.2009)

Taulukko 7. HS:n uutisointi -kehymisen keskeiset ominaisuudet.

Keskeiset toimijat	Helsingin Sanomat
Keskeinen ongelma	Helsingin Sanomien uutisointi ei ole ollut tasapuolista lääkekeskuksen perustamista koskien.
Seuraukset	HS:n puolueellinen uutisointi johtaa vääristyneeseen kuvaan tapahtumista
Iskusanat	keskustelu
Moraaliset väittämät	Helsingin Sanomat uutisoi asioista puolueellisesti.
Yleinen etu	kansalaisten oikeus tietoon
Vallitsevuus aineistossa	pieni

5. Deliberaation keinot journalistisessa aineistossa

Yritän seuraavassa avata sellaisia julkisen harkinnan keinoja, jotka nousivat aineiston läpikäymisen ja teorian yhdistämisen seurauksena. Analyysissa keino on joko merkitty, jos sellainen on aineistosta löytynyt tai jätetty merkitsemättä, ellei.

5.1. Viisi keinoa

Löysin aineistosta viisi erilaista deliberation keinoa: dialogin, uuden ja relevantin tiedon, kohtuullisuuden, ironian ja tilivelvollisuuden haastamisen. Keinot pohjautuvat aiemmin esiteltyyn deliberaation teoriaan ja tutkimukseen.

5.1.1. Dialogi

Ensiksi erittelin jo pelkästään useamman lähteen käytön jutussa yhdenlaiseksi dialogiksi. Usean lähteen käyttäminen ei välttämättä merkitse keskustelua tai näkökulmien toisiinsa sitomista. Itse ajattelen kuitenkin, että useamman lähteen käyttö voi mahdollistaa eri näkökulmien tuomisen asiaan. Toinen dialogimuoto oli lähteiden reagoiminen toisiinsa jutun sisällä. Luin tällaisia dialogeja esimerkiksi jutuista, joissa poliitikot ikään kuin vastasivat toistensa väitteisiin yhden jutun sisällä. Kolmanneksi dialogin tavaksi laskin jutun kirjoittajan ja lähteen välisen dialogin yhden jutun sisällä. Tällaisia tapauksia oli vain vähän, mutta ne ovat mielestäni sitäkin kiinnostavampia.

Kaksi muuta dialogin tapaa olivat dialogi kahden erillisen jutun välillä samassa lehdessä tai dialogi kahden erillisen jutun välillä eri lehdissä. Edellistä edustaa aineistossakin pari kertaa näkynyt yhden lähteen puhuttaminen yhdessä jutussa ja toisen lähteen näkökulma esimerkiksi kainalojutussa samalla sivulla. Dialogi kahden eri lehden välillä on ongelmallisempaa, koska siinä voidaan nähdä ajallisen ulottuvuuden tuoma haaste: tavallinen lukija ei välttämättä lue kaikkia lehtiä tai jaksa alkaa etsiä vanhasta lehdestä seurantajutun juurta.

Esimerkiksi Wessler (2008, 13) ei pitäisi dialogiksi laskemiani asioita välttämättä dialogina lainkaan. Hän yrittää pitää kiinni deliberatiivisesta kytköksestä juttujen sisällä, esimerkiksi eri ideoiden esiin tuominen ei riitä, elleivät ne vaikuta jutussa esitettyyn argumentaatioon.

Alkeellisin dialogin muoto, useamman lähteen käyttäminen jutun sisällä oli myös yleisin tulkitsemassani journalistisessa aineistossa. Aineiston 98 journalistisesta jutusta tulkitsin 48 jutun sisältävän tällaista dialogia. Suhteessa eniten tällaista dialogia käytiin kehyksessä, jonka nimesin Huoli lääketurvallisuudesta. Siinä noin 59 prosentissa jutuista käytettiin useampaa kuin yhtä lähdettä. Myös poliittisen kiistan kehys (58 prosenttia) ja huonon hallinnon kehys (50 prosenttia) käyttivät useampaa lähdettä vähintään joka toisessa

jutussa. Kehys nimeltä Hyssälä vastaan työntekijät jäi tässä katsannossa selvästi vähälähteisimmäksi. Siinä vain noin kaksi viidestä jutusta (42 prosenttia) ilmaisi enemmän kuin yhden lähteen.

Haastavampi dialogin määritelmä, lähteiden reagoiminen toisiinsa jutun sisällä oli jo huomattavasti vähäisempi keino. Eniten reaktioita (6) tulkitsin huonon hallinnon kehyksestä, johon asettui myös huomattavasti muita enemmän juttuja (56). Suhteessa eniten tällaisia juttuja löysin Huoli lääketurvallisuudesta -kehyksestä, jonka 29 jutusta keino löytyi neljä kertaa. Reagoivia puheenvuoroja löytyi myös avoimemmin kiistelevistä kehyksistä. Hyssälä vastaan työntekijät –kehyksestä löysin kolme reagoivaa puheenvuoroa, Poliittinen kiista –kehyksestä kaksi.

Dialogi jutun lähteen ja kirjoittajan välillä jäi vähäiseksi aineistossani. Sellaista tulkitsin vain kahdesta jutusta. Toinen oli Perttu Kauppisen kirjoittama reportaasi (Läkelaitos on kuopiolaisille hyvitys vääryyksistä, 9.12.2008) ja toinen Piia Elosen uutinen aineistoni loppupäästä (THL:n rahavajeen syitä hävitty kilpailutus ja Läkelaitos, 8.10.2009).

Juttujen välinen dialogi samassa julkaisussa oli lopulta melko harvinaista. Tällaista dialogia käytiin kahdessa tapauksessa: Päivi Huttusen selvityksen julkistamisen jälkeen ja kun Helsingin Sanomat oli kertonut Läkelaitoksen pitkästä vuokrasopimuksesta Helsinkiin.

Dialogia julkaisujen yli käytiin peräti 19 jutussa. Yksi selitys tälle on, että merkitsin muut lehdet –osaston aina tähän kategoriaan. Aineiston jutuissa poliitikot tuntuivat monessa tapauksessa viittaavan aiempaan uutisointiin, silmiinpistävän usein juuri Helsingin Sanomissa.

Yleisönosastokirjoitusten kohdalla dialogi syntyi lähinnä viittauksina journalistiseen juttuun tai toiseen yleisönosastokirjoitukseen. Dialogia, jossa olisi tuotu esiin useampi kuin yksi lähde, löysin vain kahdesta kirjoituksesta. Näissä viitattiin selvitysmies Jussi Huttusen raporttiin.

Dialogia, jossa kirjoitukset lähteet reagoisivat toisiinsa, en löytänyt ollenkaan. Dialogia, jossa kirjoittaja ja lähde keskustelisivat keskenään löysin yhdestä kirjoituksesta. Tässä kirjoituksessa Liisa Hyssälä kuvaa käymäänsä keskustelua toimittajan kanssa. Samalla pyrkii korjaamaan väärinymmärrystä, joka jutusta on syntynyt. Jossain mielessä tätä voisi pitää paraatiesimerkkinä deliberaation ainakin jonkinasteisesta toteutumisesta nykyjournalismissa. Kynnikko huomauttaisi kuitenkin, että kirjoituksen kirjoittaja on ministeri ja ettei yleisönosastokirjoituksella ole samanlaista asemaa kuin etusivun uutisella.

En löytänyt yleisönosastoaineistosta ensimmäistäkään esimerkkiä kahden jutun reagoimisesta toisiinsa saman julkaisun sisällä, mutta julkaisujen välillä sitäkin enemmän. Tätä selittää jo aiemmin mainittu

yleisönosastokirjoituksen tapa: kirjoittaja useimmiten reagoi aiempaan juttuun tai yleisönosastokirjoitukseen ja viittaa tekstissään siihen.

5.1.2. Uusi ja relevantti tieto

Seuraavaksi siirryin asiantuntijajournalismin sydämeen, informaation tarjoamiseen. Voidaan ajatella, kuten kansalaisjournalismia edustavissa artikkeleissa usein todetaan, että perinteinen asiantuntijajournalismi passivoi kansalaiset ja itse asiassa vaikeuttaa kansalaisosallistumista journalismin sisällä. Toisaalta voidaan ajatella medioituneen yhteiskunnan aikakaudella, että tietotulvassa tällä on lopulta vähän merkitystä: tietoa tulee valtavasti joka tuutista ja median kilpailu kohdistuu lähinnä paketoimiseen, ei uuden tiedon tarjoamiseen.

Itse näen, että journalismin tehtävänä voi olla myös toimiminen eräänlaisena näkökulmien ja niiden perustelujen varastona, jota kansalaiset voivat hyödyntää käydessään keskustelua instituutioiden ulkopuolella. Tästä johdin yhdeksi deliberaation keinoksi uuden tai relevantin tiedon tarjoamisen.

Tulkitsin journalistisen aineiston 74 jutussa olevan uusi tai relevantti näkökulma. Vaikka ominaisuuden muotoilu onkin hieman ongelmallinen, pyrin kuitenkin katsomaan juttuja niin, että ne tosiaan olivat relevantteja. Esimerkiksi poliittisessa keskustelussa asia meni usein toisteiseksi tai keskustelu saattoi koskea asioita, joilla ei ollut mitään tekemistä itse Lääkelaitoksen kiistan kanssa tai jotain muuta vastaavaa.

Uutta tai relevanttia tietoa sisältäviä journalistisia juttuja tulkitsin runsaasti eri kehyksiin. Eniten juttuja asettui suurimpaan eli Huonon hallinnon kehykseen. Kehyksessä oli myös suhteessa muihin kaikista eniten juttuja, jotka täyttivät keinon kuvauksen (86 prosenttia). Huoli lääketurvallisuudesta –kehykseen laskin 23 juttua (79 prosenttia). Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden välisen kiistan kehyksestä merkitsin juttuja 22 (76 prosenttia). Poliittinen kiistaan merkitsin 17 juttua (68 prosenttia).

Uusi tai relevantti näkökulma esitettiin 22 yleisönosastokirjoituksessa 31:stä. Yleisönosastot jäivät tässä suhteessa uutisaineiston lukemista. Lukema on kuitenkin mielestäni korkea, tulkitsin noin 70 prosenttia kirjoituksista niin, että ne sisältävät jotain uutta tai relevanttia keskustelun kannalta. Huonon hallinnon kehykseen asettuvissa 25 jutussa, jopa 18 esitti mielestäni uuden tai relevantin näkökulman. Kehyksiin, jotka koskivat huolta lääketurvallisuudesta tai kilpailua maakuntien välisestä osaamisesta, asettui molempiin 11 tekstiä. Maakuntien ja Helsingin välisen ristiriidan kehyksessä keino löytyi kuudesta kirjoituksesta, mediakritiikkiä esittäneistä neljästä kirjoituksesta. Jopa ainoa Poliittisen kiistan kehykseen asettava kirjoitus esitti jotain uutta tai relevanttia. Liisa Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden välistä vääntöä käsittelevissä kirjoituksissa oli kolme kappaletta, mutta niistä yhdestäkään en tulkinnut tätä keinoa.

Tulokset voivat johtua keinon laveasta määrittelystä. Yleisönosastoilla kuitenkin tunnutaan usein provosoituvan muusta kirjoittelusta. Ainakin tämän tutkimuksen osalta on helppo sanoa irrallisena huomiona, että Lääkelaitoksesta käyty keskustelu oli nimenomaan kiihkeää ja tunnepitoista. Tuntuu siltä, että monilla kirjoittajilla oli henkilökohtainen tai oman eturyhmänsä kautta kanavoitu tarve kertoa ”kuinka asiat todella ovat”. Tämä heijastui myös suoranaisena kritiikkinä Helsingin Sanomien uutisointia kohtaan.

Voi tietysti pohtia, kuinka vaikuttavia nämä kirjoitukset ovat, jos provosoituja on tavallinen kansalainen professorin tai erikoistutkijan sijaan.

5.1.3. Kohtuullisuus

Kaikista vaikeimman ja monimutkaisimman keinon, jonka aineistostani tulkitsin, nimesin kohtuullisuudeksi. Olennaista tässä on, että juttu tai puheenvuoro voi parhaimmillaan olla muutakin kuin pelkkä avaus. Uuden tai relevantin tiedon tarjoaminen ei esimerkiksi sulje pois sellaisia deliberaatiota mahdollisesti hidastavia tekijöitä kuin kärjistäminen tai henkilöiminen. Kohtuullisuus viittaa esimerkiksi Habermasin (1996 [1994]) näkemykseen toisen keskustelijan asemaan asettumisesta tai Bohmanin (2000) näkemykseen jokaiselle avoimesta puheenvuorosta, joka pakottaa keskustelijat arvioimaan itseään.

Ollakseen kohtuullinen jutun tuli siis ainakin tarjota useampia näkökulmia ja pyrkiä sitomaan niitä jollain tavalla yhteen. Journalistisessa aineistossa tämä oli yleisintä pääkirjoitusten ja kolumnien kohdalla, jossa kirjoittaja saattoi tuoda esiin vaikkapa kaikkien keskeisten osapuolten näkökulmat Lääkelaitos-kysymykseen ja lopulta esittää oman, perustellun argumenttinsa. Asetin kohtuullisuuden vaatimukseksi myös asian käsittelemisen ja argumentin perustelemisen yksittäistä mielipidettä korkeammalla tasolla, kuten vaikkapa lainsäädännöllä tai ihmisoikeuksilla. Yleisemmälle tasolle saattoi riittää myös Lääkelaitos-tapauksen rinnastaminen johonkin toiseen vastaavaan tapahtumaan ja sen antamiin opetuksiin.

Ollakseen kohtuullinen jutun tuli ainakin tarjota useampia näkökulmia ja pyrkiä sitomaan niitä jollain tavalla yhteen. Löysin kohtuullisia juttuja journalistisesta aineistosta 23 kertaa.

Kohtuullisuuden määritelmän täyttivät viisi yleisönosastokirjoitusta. Tätä lukua selittänee tiukka määritelmä, joka tuntui lopulta sulkevan ulos paljon tekstejä. Itselleni matala lukema on yllätys, sillä journalistisen aineiston puolella kohtuullisuus tuntui liittyvän juuri mielipideaineistoon: kolumneihin, pääkirjoituksiin ja artikkeleihin. Lääkelaitosta koskevassa keskustelussa on mielestäni huomionarvoista, että myös yleisönosastoilla keskustelu vaikutti olevan melko tittelipitoista: kirjoittajat olivat Lääkelaitoksen tutkijoita, professoreita, ministereitä tai ministeriön edustajia. Kohtuullisuus tuntuu suosivan ylätasoa puhetta ja suurien linjojen vetämistä. Niin sanotut taviskirjoitukset jäivät helposti lyhyemmiksi, yhden

näkökulman esittelyiksi. Varsinkin, jos kirjoittaja on provosoitunut esimerkiksi yksisilmäisestä jutusta tai haluaa kommentoida jonkin kattavamman kirjoituksen yksityiskohtaa.

On mielestäni huomion arvoista, että eri näkökulmien esiintuominen ja niiden yhteen sitominen oli yleistä kehyksessä, jossa käydään kiistaa poliitikon kanssa. Hyssälän taisto Lääkelaitoksen työntekijöiden kanssa voisi olla lähtökohtaisesti kovinkin kärjistynyttä, mutta olen tulkinnut tähän kohtuullisuutta osoittavaa yhdeksän juttua. Absoluuttisesti ja suhteessa eniten tähän kategoriaan asettuvia juttuja on Huonon hallinnon kehyksessä. Poliittisen kiistan kehyksessä kohtuullisuutta olen löytänyt neljästä journalistisesta jutusta ja jutuissa, joissa ilmaistaan huolta lääketurvallisuudesta kohtuullisuutta on ainoastaan kolmessa jutussa.

Yleisönosastossa kohtuulliset jutut asettuivat kehyksiin niin, että Huonon hallinnon kehykseen niitä laskin viisi, Huoleen lääketurvallisuudesta neljä, Kilpailuun osaamisesta kolme, Maakuntien ja Helsingin paremmuuden kiistaan yhden. En löytänyt kohtuullisuutta jutuista, jotka olivat kehyksissä Hyssälä vs työntekijät, Poliittinen kiista ja Mediakritiikki.

5.1.4. Ironia

Eräs deliberaation keino, joka aineistosta oli havaittavissa, oli ironia. Jaottelin sen kahdelle tasolle: kysymyksen näkemiseen poliittisena pelinä ja jutun käsittelemiseen pilkalliseen sävyyn, ottamatta sitä tosissaan. Ajattelen, että ensimmäisellä vaihtoehdolla voi olla periaatteessa hyviäkin seurauksia, sillä sen voi ajatella inhimillistävän poliittisia päättäjiä ja tällä tavalla antavan kansalaisille enemmän tilaa omiin tulkintoihinsa pelkän virallisen päätöksenteon diskurssin sijaan. Toisessa tapauksessa journalismi kääntyy nähdäkseni itseäänkin vastaan, kun se ei enää ota kuvaamaansa ilmiötä tosissaan.

Ironiaa tulkitsin aineistosta kahdenlaista. Toinen (Ironia 1) tarkoitti, että politiikka nähdään pelinä, jossa ajetaan omaa tai jonkin intressiryhmän etua muista välittämättä ja keinoja kaihtamatta. Toinen (Ironia 2) tarkoitti, että politiikkaan suhtaudutaan suorastaan pilkallisesti, ettei politiikkaa tai sen edustajia voi ottaa vakavasti.

Ironia jäi kokonaisuudessaan aineistossa vähäiseksi vivahteeksi journalististen juttujen keskellä. Poliitiikan peliksi käsittävää ironiaa tulkitsin yhteensä yhdeksästä jutusta. Pääsääntöisesti ironiaa käytettiin muussa kuin uutisoinnissa, mutta tulkitsin kaksi uutista ja yhden vinkkijutun, joissa politiikka esitetään pelinä. Muut tapaukset ovat journalistisesta mielipideaineistosta.

Eri kehyksistä ironiaa löytyy tasaisesti. Eniten sitä on Huonon hallinnon kehyksessä, neljässä jutussa. Hyssälä vastaan työntekijät –kehyksessä tulkitsin ironiaa 3 jutussa, samoin Poliittisen kiistan kehyksessä. Lääkehallinnon huolenkantajat ironisoivat ainoastaan kaksi kertaa.

Pilkallisuutta käytettiin koko aineistossa vielä vähemmän kuin poliittisen pelin kuvaamista. Tähän kohtaan merkitsin seitsemän juttua. Yhtä vinkkijuttua lukuun ottamatta tällaista ironiaa oli tulkittavissa ainoastaan muusta kuin uutisaineistosta. Lisäksi parissa tapauksessa ironian ja käydyn keskustelun suhdetta oli hieman ongelmallista osoittaa. Esimerkiksi Matti Huuskosen kolumni Kalakukko-influenssa oli ainakin itselleni täysin käsittämätön kirjoitus, josta oli tulkittavissa lähinnä dadaistista naureskelua byrokratialle.

Eri kehyksiin pilkallinen ironia asettui vain kerran tai pari.

Yleisönosastokirjoittelussa ironiaa oli jonkin verran. Poliitiikan peli kuvattiin kuudessa jutussa ja pilkallinen asenne kuvastui mielestäni seitsemästä tekstistä.

Mielestäni ei ole kovinkaan yllättävää, että juuri huonoa hallintoa moittivassa kehyksessä usein myös piikitellään poliitikkoja valtapeleistä ja oman edun tavoittelusta, vaikka tämä ei välttämättä kehyksen reunaehtona ollutkaan. Kehyksessä ensiksi mainittua ironiaa löysin neljästä kirjoituksesta ja jälkimmäistä laatua viidestä. Mielestäni on kiinnostavaa, että kaikissa kolmessa tekstissä, joiden tulkitsin käsittelevän Liisa Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden keskistä kiistaa, suhtauduttiin politiikkaan pelinä. Ainoasta puolueiden riitelyä koskevasta kirjoituksesta tulkitsin molempia ironian tapoja.

Huoli lääketurvallisuudesta -kehyksessä politiikka nähtiin pelinä yhdessä jutussa ja asiaan suhtauduttiin pilkallisesti neljässä, osaamiskilpailun kehyksessä sekä pelinäkökulma että pilkallinen asennoituminen tulivat esiin kaksi kertaa. Mediakritiikin kehyksessä politiikan peli tuli ilmi yhdestä kirjoituksesta ja maakuntien ja Helsingin väännössä kahdessa kirjoituksessa. Kummastakaan kehyksestä en tulkinnut pilkallista asennetta.

5.1.5. Tilivelvollisuuden haastaminen

Eräs keino tai deliberatiivinen ominaisuus, jonka tutkimuksessani yhytin oli tilivelvollisuuden haastaminen tai tukeminen. Tilivelvollisuus (accountability) tarkoittaa deliberaation teoriassa erästä puhujan vilpittömyyttä ja valmiutta vastaamaan omaan argumenttiinsa kohdistettuun kritiikkiin (esim. Habermas 1962 [2008] ja 1992 [1996] tai Bohman 2000.)

Tilivelvollisuuden haastaminen oli keino, jonka poimin vasta lukiessani yleisönosastokirjoituksia, mutta jonka sitten helposti paikallistin myös journalistisesta aineistosta. Yleisönosastoilla esimerkiksi virkamiesten toimintaa kritisoidaan niin suoraan, että on ehkä helpompaa ymmärtää nämä kommentit suoranaiseksi haastamiseksi. Nähdäkseni journalistisessa aineistossa sama funktio täytetään peiteltymin, ironisoimalla tai vihjaamalla tapahtumien luonteeseen.

Tilivelvollisuuden haastamisella tarkoitan juttuja, joissa selvästi otetaan kantaa toisen puhujan vilpittömyyteen. Tämä onnistuu esimerkiksi tekemällä ministerin päätöksestä poliittisen paineen alla syntyneen pakkovalinnan tai sanomalla suoraan, että ministeri vetää päätöksessään kotiinpäin. Esimerkiksi Habermasin julkisuuden jäsenyksessä tilivelvollisuushan ei edellytä välttämättä toden puhumista, vaan sitä, että puhuja itse on vakuuttunut argumentointinsa tosipohjaisuudesta. Koska puhujan omasta tilivelvollisuudesta, habermasilaisessa mielessä kommunikatiivisuudesta, on vaikea vakuuttua pelkän lehtitekstin kautta, en kykene arvioimaan puhujien omaa tilivelvollisuutta. En siis voi todistaa, että puhuja valehtelee, vaikka hänen esittämät tietonsa eivät pitäisikään paikkansa. Hän voi hyvinkin toimia parhaan tietonsa mukaan.

Tämä ei kuitenkaan himmennä näkemystäni siitä, että tämä keino saattaa hyvinkin toimia keskustelun selventäjänä ja jopa tuoda siihen uutta deliberatiivista vivahdetta, jos näin onnistutaan provosoimaan keskustelijat perustelemaan uudelleen ja syvemmin omaa toimintaansa.

Tätä deliberaatiolle olennaista keinoa käytettiin journalistisessakin aineistossa ahkerasti, vaikka alun perin löysin sen yleisönosastokirjoituksia tarkastellessa. Tulkitsin tilivelvollisuuden haastamista 48 journalistisesta jutusta. Eri kehyksissä tilivelvollisuutta haastettiin tai tuettiin selvästi eniten Huonon hallinnon kehyksessä. Sen 56 jutusta 37 kirjoitusta tulkitsin täyttävän asettamani ehdot. Havainto saattaa koskea journalismin asianajajaroolin ja kehyksen tematiikan suhdetta: vallan rakkikoira on ottanut valtiovallan hampaisiinsa, kun se on havainnut mahdollisen väärinkäytöksen. Myös Poliittisen kiistan (19) ja Liisa Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden välisen taiston (18) kehyksissä tilivelvollisuuden haastaminen tai tukeminen oli virkeää.

Oman huomioni herättää, että lääketurvallisuuden takaamisesta käydyssä keskustelussa tilivelvollisuutta haastettiin tai tuettiin 12 jutussa. Vaikka tämä tarkoittaa, että keinoa käytettiin kahdessa viidenneksessä jutuista, on lukema muihin kehyksiin verrattuna pieni.

Yleisönosastokirjoituksia oli siis 31 kappaletta ja niistä 16 kyseenalaisti toisen puhujan tilivelvollisuuden tai osoitti sille tukeaan. Tämä näkyy vahvasti Huono hallinto- ja Huoli lääketurvasta –kehyksissä. Ensimmäisen 25 kirjoituksesta 14 täyttävät ehdot, jälkimmäisen kohdalla suhde on seitsemän 14 tekstistä. Hyssälä vastaan työntekijät ja Puolueiden kiista –kehysten kaikissa teksteissä (kolme ja yksi kappaletta) tehdään myös selväksi joko epäily tai tuki puhujan vilpittömyydestä. Osaamiskilpailun kehyksessä keino löytyy kolmesta kirjoituksesta, samoin kuin Maakunnat vs Helsinki –kehyksessä. Mediakritiikin kehyksessä kaksi kirjoitusta täyttää ehdot.

Taulukko 8. Journalistisen aineiston deliberaation keinot eriteltynä.

	Huono hallinto	Hyssälä versus työntekijät	Huoli lääketurvallisuudesta	Poliittisten puolueiden kiista
Dialogi 1 (48)	28	12	17	15
Dialogi 2 (9)	6	3	4	2
Dialogi 3 (2)	1	1	-	1
Dialogi 4 (3)	4	3	2	1
Dialogi 5 (19)	10	4	5	8
Uusi tai relevantti näkökulma (74)	48	23	22	17
Kohtuullisuus (23)	18	3	9	4
Ironia 1 (9)	4	2	3	3
Ironia 2 (7)	2	1	1	1
Tilivelvollisuuden haastaminen (48)	37	12	18	19

Taulukko 9. Yleisöosastoaineiston deliberaation keinot eriteltynä.

	HH	HL	KO	M vs H	M	H vs T	PPK
Dialogi 1 (2)	2	2	-	1	-	1	-
Dialogi 2 (-)	-	-	-	-	-	-	-
Dialogi 3 (1)	1	1	-	-	-	-	-
Dialogi 4 (-)	-	-	-	-	-	-	-
Dialogi 5 (18)	16	8	6	5	3	2	1
Uusi tai relevantti näkökulma (22)	18	11	11	6	3	-	1
Kohtuullisuus (5)	5	2	3	1	-	-	-
Ironia 1 (6)	4	1	2	2	1	3	1
Ironia 2 (7)	5	4	2	-	-	-	1
Tilivelvollisuuden haastaminen (16)	14	7	3	3	2	3	1

5.2. Journalistisen ja mielipideaineiston erot

Kehysanalyysin kannalta on mielestäni merkittävää huomata, että kaksi isointa kehystä (Huono hallinto ja Huoli lääketurvallisuudesta) ovat samat niin journalistisessa aineistossa kuin yleisönosastokirjoituksissakin. Tosin journalistisessa aineistossa Huoli lääketurvallisuudesta ja Hyssälä vastaan työntekijät ovat yhtä suuret kehykset. Sen sijaan kehykset, jotka käsittelevät poliittisten puolueiden välistä nokittelua tai ministeri Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden kiistaa jäävät yleisönosastossa vähälle huomiolle. Näiden sijaan yleisönosastolla otettiin kantaa esimerkiksi lääkealan osaamisen eroihin Helsingin Lääkelaitoksessa ja Kuopioon perustettavassa Fimeassa (Kilpailu osaamisesta -kehys) tai käytiin nähdäkseni varsin tunnepitoista keskustelua maakuntien ja Helsingin välisestä suhteesta ja aluepolitiikasta (Maakunnat vastaan Helsinki -kehys). Aluepolitiikkaan otettiin journalistisessakin aineistossa kantaa, mutta oikeastaan vain parissa tapauksessa.

Dialogin vertaaminen journalistisen aineiston ja yleisönosastokirjoitusten välillä ei tunnu mielekkäältä. Yleisönosastokirjoituksen luonne on niin erilainen kuin uutisjournalismin, että yhteismitallisuutta ei käytännössä ole löydettävissä.

Muiden keinojen suora vertaaminen on mielestäni mielekkäämpää. On mielestäni mielenkiintoista huomata, että yleisönosastokirjoituksista olen löytänyt suhteessa liki yhtä paljon uuden tai keskustelulle relevantin tiedon elementtejä kuin journalistisesta aineistosta. Kohtuullisuutta tavoitin sen sijaan suhteessa enemmän journalistisista jutuista kuin yleisönosastokirjoituksista.

Kokonaisuudessaan ironiaa yleisönosastosta löytyi suhteessa huomattavasti enemmän (42 prosenttia) kuin journalistisesta aineistosta (noin 16 prosenttia). Kuten aiemmin osoitin, toimittajat säästivät ironiansa kolmea esimerkkiä lukuun ottamatta mielipideaineistoon. Ironian käyttö yleisönosaston ja journalistisen aineiston välillä erosi selvästi: toimittajat harvoin suhtautuvat kohteeseensa pilkallisesti.

Yleisönosastokirjoittajia tuntui kutsuvan naureskelemaan esimerkiksi Huonon hallinnon tai jopa lääketurvallisuuden turvaamista käsittelevä kehys.

Tilivelvollisuuden haastaminen, joka voidaan nähdä ainakin perinteisenvallan vahtikoira -journalismin keskeisenä tehtävänä, näkyi journalistisessa aineistossa ja yleisönosastoteksteissä lähestulkoon samansuuruisena. Toimittajat haastoivat tilivelvollisuutta noin 49 prosentissa aineiston jutuista, kun yleisönosastolla vastaava lukema oli 52 prosenttia. Kehysten sisällä kuva teksteistä on melko samantapainen. Varsinkin huonon hallinnon kehys on kutsunut sekä toimittajat että kirjoittajat kyseenalaistamaan puhujan tai tukemaan hänen tilivelvollisuuttaan.

6. Johtopäätökset

Lähdin tutkimuksessani selvittämään vastauksia seuraaviin kysymyksiin.

- 1) Millaisia tulkintakehyksiä Helsingin Sanomien journalistisessa aineistossa ja mielipideaineistossa esitetään uuden lääkealan keskuksen perustamisesta ja millaisia julkisen harkinnan keinoja niistä on löydettävissä?
- 2) Kuinka kehykset ja niissä käytetyt keinot eroavat toisistaan?
- 3) Millaista deliberaatiota journalistisessa aineistossa ja mielipideaineistossa tuotetaan?

6.1. Samat kehykset, eri kehykset

Entmanin (1993) mukaan kehystäminen on yksi keskeisiä demokraattisen prosessin vallankäytön keinoja. Hän ajattelee, että poliittisessa mediassa erilaiset politiikan eturyhmittävät kilpailevat siitä, kenen määritelmä tapahtumista pääsee esiin. Journalismin ja deliberaation näkökulmasta voi ajatella, että poliittisen journalismin tarjoamat kehykset vaikuttavat ainakin jossain määrin myös deliberaatioon yhteiskunnassa. Medioitumisajattelun näkökulmasta (esim. Hjavard 2008) ainakin median logiikka vaikuttaa poliittisen julkisen toimintaan. Median vaikutusvalta näkyy mielestäni ainakin siinä vaiheessa, kun poliitikot viittaavat journalistiseen mediaan omissa puheenvuoroissaan esimerkiksi eduskunnan kyselytunnilla.

Kuten analyysistä käy ilmi, yleisönosastokirjoittelun ja journalistisen aineiston kaksi suurinta kehystä olivat lähestulkoon samat. Keskustelua hallitsivat Huonon hallinnon ja Huoli lääketurvallisuudesta -kehykset. Journalistisessa aineistossa lääketurvallisuuden kanssa samankokoinen ministeri Hyssälän ja Lääkelaitoksen työntekijöiden kiistan kehys tosin jäi yleisönosastokirjoittelussa liki olemattomaksi.

Yksinkertaisin selitys kahden suurimman kehyksen samankaltaisuudelle voisi olla varsin arkipäiväinen: Lääkelaitoksen lakkauttamisessa ja Fimean perustamisessa tehtiin paljon virheitä, joista uutisoitiin laajalti ja uhkaa lääketurvallisuuden heikentymiselle saatettiin pitää todellisena suuren muutoksen takia. Tuntuu luontevalta, että esimerkiksi Lääkelaitoksen työntekijät tarttuvat lain valmistelussa tehtyihin virheisiin pyrkiessään perustelemaan, miksi heidän työpaikkansa pitäisi säilyttää pääkaupunkiseudulla. Journalismin tehtävä puolestaan voidaan käsittää juuri vallan vahtikoirona, jonka päätyö on pitää silmällä maan hallinnon toimia ja julkisuuden kautta tuoda väärinkäytökset esiin. (Esim. Kunelius 2000, McNair 2000.)

Deliberaation näkökulmasta on nähdäkseni tärkeää, että näissä kehyksissä Lääkelaitoksen lakkauttaminen tai sen vaikutukset eivät kärjistyneet yhden henkilön toiminnaksi. Huomio oli muutenkin yleisemmässä hyvinvoinnissa. Puheessa nousi esiin kansalaisten turvallisuus tai suomalaisten velvollisuudet Euroopan laajuisessa lääkevalvonnassa. On kiinnostavaa huomata, että Huoli lääketurvallisuudesta -kehyksessä oli vähiten tilivelvollisuuden haastamista.

Eräs tulkinta voisi olla myös sellainen, että yleisönosastokirjoittajat tässä nimenomaisessa tapauksessa olivat monessa tapauksessa korkeasti koulutettuja, esimerkiksi professoreja tai erikoistutkijoita. Ehkä heidän tapansa artikuloida asiansa asettuu sujuvasti yleisönosastokirjoitukseen, saattaa saada siellä jopa erityistä huomiota. En kuitenkaan tutkimuksessani keskittynyt puhujien taustoihin tai heidän argumentteihinsa tarpeeksi voidakseni vetää tästä kovin syvällisiä johtopäätöksiä.

Mitä sitten pitäisi ajatella kehyksistä, joita journalismi tuntui tarjoavan, mutta joihin yleisönosastoilla ei tartuttu? Poliittisten puolueiden välinen kiista lienee helposti ymmärrettävissä juuri poliittisen pelin ajattelun kautta. Tällaista ironiaa muutama journalistinen juttukin käytti. Voisiko siis kansalaisten haluttomuus tarttua tällaiseen positiivinen merkki? Toisaalta sopii muistaa, että juuri yleisönosastolla naurettiin räkäisesti, eli suhtauduttiin politiikkaan pilkallisesti eniten.

Tutkimukseni perusteella voisi ajatella, että yleisönosasto kehysti Lääkelaitoksen lakkauttamisen ja Fimean perustamista koskevaa keskustelua laajemmin tai ainakin eri tavoilla kuin journalismi. Esimerkiksi tarttuminen Helsingin Sanomien uutisoinnin näkökulmien yksipuolisuuteen tai uutisoinnin oikeellisuuteen tuntuu juuri julkisen harkinnan näkökulmasta terveeltä. Dryzek (2000) puhuu ”deliberaation näkymättömistä laeista”, jotka yleisönosastokirjoituksissa voivat manifestoitua juuri tietyn näkökulman edustajan kirjoituksena median valtakehysä vastaan. Toisaalta osa yksinomaan yleisönosastosta löytyneistä kehyksistä tuntui sisältävän lähinnä deliberaatiota jarruttavaa kyynisyyttä.

6.2. Pystyykö yksi puhuja parempaan kuin moni?

Dialogin mittaaminen olisi tutkimuksessani ongelmallista, jos otetaan lähtökohdaksi, että journalismin tulee tarjota malli ihanteellisesta julkisen harkinnan prosessista (Wessler 2008). Kuten aiemmin tutkimuksessani totean, yritin hakea deliberaatiota olemassa olevasta journalismista.

Tutkimuksessa nousee esiin, että niissä journalistisissa jutuissa, joissa on käytetty useampaa lähdettä, pystytään vain harvoin kohtuullisuuteen. Tämä tuntuu loogiselta, jos tapahtuma kehystetään vastakkainasetteluksi eri intressiryhmien välillä. Yksinäiset tekstit, kuten pääkirjoitukset kykenevät paljon useammin yhdistämään näkökulmia ja luomaan jonkinlaisen perustellun synteetin erilaisista näkemyksistä. Toisaalta tällaisia tekstejä eivät rajoita uutisen muoto tai sen sisällölliset odotukset, kuten uutiskärki.

James S. Ettema (2007) ottaa voimakkaasti kantaa missiojournalismin puolesta. Ettema ei niinkään kiinnitä artikkelissaan huomiota deliberaatioon dialogin näkökulmasta, vaan vaatii, että journalismin on oltava valmis tarjoamaan kansalaisille argumentaatiota. Kriteerinä esitetyille argumenteille tulee olla nähdäkseni perustelujen kommunikatiivisuus.

”These reasons must, however, meet a stern criterion; they must be grounded in principles that cannot be reasonably rejected by citizens seeking fair terms of cooperation.” (Ettema 2007, 145.)

Ettema haluaa, että journalismi osallistuu keskusteluun pelkän tilivelvollisuuden tinkaamisen, eli useimmiten politiikan pelin kehysten vahvistamisen, sijaan. Näkisin, että tällainen paikka journalismissa jo on: nimenomaan journalistisessa mielipideaineistossa, pääkirjoituksissa, kolumneissa ja kommentteissa. Tutkimukseni perusteella tällaiset yksinäiset tekstit kykenevät myös kohtuullisuuteen eli sitomaan näkökulmia ja luomaan jonkinlaisia johtopäätöksiä.

Toisaalta edellä mainittu koskee yksittäisen sivun juttuja. Julkisen harkinnan dialogi rajoittuu nähdäkseni harvoin yhteen julkaisuun. Esimerkiksi Lääkelaitoksen lakkauttaminen ja Fimean perustaminen puhutti eri lehdissä, josta poimittiin pätkiä Muut lehdet –osioon.

6.3. Uusi ja relevantti journalismin hallinnoiman keskustelun vahvuutena

Omassa tutkimuksessani lähdän siitä, että journalismin yksi deliberatiivinen tehtävä voisi olla tuoda julkiseen keskusteluun joko uutta tietoa tai relevantti näkökulma, jota aiemmin ei ole esitetty. Nämä ovat myös uutisjournalismin lähtökohtia: toimituksissa etsitään skuppeja päivittäin. Helsingin Sanomien toimittajien kirjoittamissa jutuissa tämä olikin yleisin keino. Journalismilla on usein pääsy lähteisiin, joihin lehden lukijalla ei ole. Kuten kansalaisjournalismia käsiteltäessä kävi ilmi, tämä pääsy muuttuu ongelmalliseksi, kun kansalaiset haluaisivat päästä omassa asiassaan ääneen. Toisaalta pääsy voi olla kaupankäynnin väline journalismin ja vallanpitäjien välillä.

Yleisönosastokirjoittelussa uuden tiedon esiintuominen ei ole yhtä ohjelmallista kuin uutisjournalismin puolella, mutta tutkimuksessani mielipidekirjoitukset toivat paljon uutta keskusteluun. Joissakin kirjoituksissa korjattiin virheellistä uutisointia, toisissa tuotiin jopa historiallista perspektiiviä aluepolitiikkaan.

6.4. Ironia ja tilivelvollisuuden haastaminen

Kuten Esa Reunanen (2003) huomauttaa, ironia voi toimia poliittisessa journalismissa ainakin kahdella tavalla. Ironian kautta voidaan arvioida kriittisesti vallanpitäjien toimia ja tällä tavalla tuoda esiin epäkohtia, liian sinisilmäinen suhtautuminen sulkee olennaisesti kriittisyyden ulos. Toisaalta ironinen suhtautuminen voi rakentaa kuvan politiikan pelistä, joka tuottaa kyynisyyttä. Kyynisyys voi muuttua pilkalliseksi naureskeluksi poliitikoille, joilta ei voi odottaa mitään rehellistä.

Kun yleisönosasto käytti tutkimuksessani ironiaa, sekä pilkallisuus että pelin politiikan kritisoiminen tulivat esiin. Uutisjournalismissa tällainen oli harvinaista. Toimittajien mielipidekirjoituksissa ironia tuli esiin, tällöin lähinnä politiikan pelin kautta.

Jos kyynisyys on omiaan myrkyttämään julkista keskustelua, voidaan ajatella, että yleisönosastokirjoittelu osoittautui myrkyllisemmäksi kuin journalismi. Uutisten piirissä asioita saatettiin käsitellä vastakkainasettelun tai kärjistämisen kautta, mutta pahansuopaan naureskeluun sorruttiin harvoin. Sen sijaan esimerkiksi Liisa Hyssälän kotiinpäin vetämistä arvostellut teksti (Kotivetoisuus varjostaa Hyssälän hankkeita, 15.9.2008) tuntuu laaditun lähinnä ministerin puoluekannan perusteella. Juuri tämä kirjoitus kuitenkin poiki vastineen ministeriltä henkilökohtaisesti. Keskustelusta ei toki tullut mittavaa, mutta näinkin pitkä ketju oli aineistossa harvinaisuus.

Keinoja hahmotellessani en ajatellut, että muodostaisin yhtenäisen kokonaisuuden, jonka läpi voitaisiin eksaktisti mitata, missä mitassa journalismi edistää tai hidastaa julkista harkintaa. Tämän takia syntyi muuttujia, jotka saattavat olla jopa joissain tapauksissa ristiriidassa keskenään. Kuten edellä todettu, tilivelvollisuuden haastaminen saattoi tulla ilmi hyvin terävän ironian kautta. Julkiseen keskusteluun osallistuvien puhujien arviointi on kuitenkin deliberaation kannalta hyvin keskeistä. En näe perusteita sille, miksen voisi laskea yleisönosastokirjoituksen kyynisyyttä sen haittapuoleksi ja samalla tuon kyynisyyden aiheuttamaa lisäargumentaation vaadetta sen eduksi deliberaation kannalta.

Jossain määrin journalismilla tuntui olevan hankaluuksia tarttua julkisen keskustelun puhujien tilivelvollisuuteen. Toiseksi suurimassa journalistisen aineiston kehyksessä keinoja käytettiin kaikkein vähiten. Tämä tuntuu paradoksaaliselta, varsinkin, kun Huonon hallinnon kehyksessä puhujia kyseenalaistettiin paljon enemmän. Jälleen kerran, en ole erikseen arvioinut puhujien taustoja, mutta en voi olla ajattelematta, että aihealue saattaa rajata toimittajien kompetenssia arvioida puhujien luotettavuutta. Asiantuntija pääsee ääneen, koska lääketurvallisuuden instituutiot ja prosessit lienevät monelle toimittajalle mysteerisiä asioita. Sen sijaan huonosti tehty lakivalmistelu antaa asiaan perehtyneelle toimittajalle paljon enemmän lähtökohtia puhujan luotettavuuden arvioimiselle.

6.5 Ristiriitainen deliberaatio

Nähdäkseni tutkimukseni osoittaa, että deliberaation keinoja etsiessä voi törmätä ristiriitaisuuksiin. Pidän tätä luonnollisena, sillä niin sanottuun valtamediaan suodattuu lopulta vain osa siitä julkisesta harkinnasta, jota yhteiskunnassa käydään. Uskoakseni tutkimukseni olisi saanut toisenlaisia kehkyksiä ja mahdollisesti myös deliberatiivisia muuttujia, jos kohteeni olisi ollut vaikkapa keskustelu Kuopion torilla tai lääkealan tutkijoiden internetfoorumilla.

Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että journalismi voi provosoida esiin erilaisia näkökulmia, jotka voivat sitten heijastua esimerkiksi yleisönosastokirjoituksissa. Näin keskustelu saattaa saada laajempia näkökantoja ja kehyksiä niiden ulkopuolelta, joita journalismi lukijoilleen tarjoaa.

Journalismille, joka perustaa asemansa vallan vahtikoira -asetelmaan, tilivelvollisuuden haastaminen on nähdäkseni ominaisin deliberaation keino. Tässä on kuitenkin sudenkuoppansa. Kun kyseenalaistetaan puhujan argumentointia, voidaan harhautua kyseenalaistamaan henkilöä hänen argumenttinsa sijaan. Tämä näkyy kehyksessä, jossa Lääkelaitoksen työntekijät ja sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä asetetaan ikään kuin taistelun vastapuoliksi, hyväksi ja pahaksi. Näin työntekijöiden kanta esiintyy helposti taistelun oikeamielisenä osapuolena, joka taistelee paha byrokraattia vastaan. Tällainen kärjistäminen on mielestäni vallan vahtikoira -journalismin perusmekanismi, joka saattaa kuitenkin ajaa varsinaisen harkinnan nurkkaan, jopa tehdä sen mahdottomaksi.

Yleisönosaston vahvuudeksi julkisessa keskustelussa katson kokonaisuuden täydentämisen. Lienee naiivia odottaa, että lukijoiden lähettämät kirjeet ovat automaattisesti samassa asemassa kuin journalistiset tuotokset. Kuitenkin Lääkelaitos-keskustelussa yleisönosasto sekä laajensi että korjasi keskustelua. Ristiriitaisuutta syntyi, kun kirjoitukset hyökkäsivät jotain näkemystä vastaan niin voimakkaasti, että argumentaatio muuttui suorastaan pilkalliseksi. Toisaalta, jos tällainen provokaatio synnyttää vastineen valtionhallinnon tasolta korjaamaan keskustelun kulkua, voidaanko kyyninen heitto katsoa deliberatiiviseksi?

Kunelius (2000a) pohdiskelee journalismia määritellesään, että se voisi heittäytyä palvelemaan yhteiskuntaa ja asettua ikään kuin foorumiksi eri eturyhmille. Instituutioasema saattaisi kärsiä, mutta toisaalta pääsy julkisuuteen määrittäisi uudella tavalla ja mahdollisesti antaisi mahdollisuuden myös aktiivisille kansalaisille. Kunelius myöntää itsekkin, että tämä osaltaan vähentäisi tilivelvollisten demokraattisten instituutioiden määrää, mutta pitää ajatustaan validina. Nyre (2007) puolestaan näkee, että journalismilla on paikkansa, mutta minimiinsä supistettuna. Hän ilmeisesti luottaa deliberaation näkymättömään käteen, joka ohjaa keskustelua väistämättä oikeaan suuntaan.

Tutkimukseni perusteella voidaan pohtia, miten journalismi vaikutti harkintaan, jossa yksi kansalaisryhmä vetosi voimakkaasti oikeuksiensa puolesta ja toisaalta valtionhallinto yritti perustella ratkaisuaan julkisesti. On toki todettava, että julkisen harkinnan periaatteiden mukaisesti eri vaihtoehtoja olisi pitänyt pohtia julkisesti jo ennen varsinaisen ratkaisun tekemistä.

Helsingin Sanomien keskustelussa journalistinen aineisto kuitenkin nähdäkseni selvästi pyrki tuomaan keskusteluun uusia näkökulmia ja jossain määrin myös varmentamaan puhujien tilivelvollisuutta.

Toimittajat pärjäsivät myös kohtuullisuuden vaikeassa muuttajassa, ainakin yleisönosastoa paremmin. Voidaan pohtia, poistaisiko journalismin välikäden merkittävyyden väheneminen eri intressiryhmiltä tarpeen vakuuttaa julkisesti, että juuri he ovat oikeassa? Voidaan tietysti sanoa, että uutisjournalismin logiikka ohjasi keskustelua ja siksi kärjisti osapuolten keskustelua. Toisaalta voidaan ajatella, että intressiryhmät itse ohjasivat keskustelua kärjistyneeseen suuntaan pyrkimällä tuomaan julkisuuteen näkökulmia, jotka palvelisivat heidän etuaan.

7. Pohdinta

7.1. Mitäs Habermas tästä kaikesta sanoisi?

Ainakin 1990-luvun puolivälin Jürgen Habermas huomauttaisi, että aineistoni edustaa vain yhtä ja melko kapeaa segmenttiä keskustelusta, jota yhteiskunnassa käydään. Kuten olen itse aiemmin huomauttanut, deliberaatio on paljon laajempi kokonaisuus kuin yhden lehden tai edes koko mediumien joukon välittämä keskustelu. Paljon olennaista yhteiskunnallista harkintaa käydään olennaisesti muilla foorumeilla kuin lehdissä, televisiossa tai radiossa. Habermas todennäköisesti myös tivaisi minulta perusteluja, miksi tutkimukseni koskee yhtä vaivaista suomalaislehtiä, kun hän itse aikanaan sorvasi julkisuuden teorian, joka ei jättänyt huomiotta huoneistokokojakaan.

Habermasin myöhemmässä ajattelussa julkisosta on tullut piiri, johon osallistumiseen riittää periaatteessa myös keskustelun tarkkailu. Kommunikatiivinen vapaus tarkoittaa, että julkiso ei ole suljettu, vaan sen osaksi voi asettua. Nähdäkseni julkison jäsenen ei tarvitse puhua, jos hän kokee olennaisten näkemysten tulleen artikuloituksi. Wessler puolestaan toteaa, että on absurdia ajatella mediavälitteisen julkisuuden kykenevän välittämään kaikki mahdolliset puheenvuorot. Olen itse samaa mieltä kuin Wessler ja pohdin jo tutkimukseni aikana, tuleeko jokaisen keskustelua seuraavan jotenkin tulla edustetuksi Helsingin Sanomien palstoilla? On mielestäni selvää, että HS:n kaltainen instituutio asettaa tietyn kynnyksen osallistumiselle, kuten haastattelun antamiselle tai yleisönosastokirjoituksen laatimiselle. Ja jälleen kerran lienee terveellistä muistuttaa, että julkisoja todennäköisesti toiminut paljon laajemmin ja eri tasoilla kuin pelkän HS:n sivuilla.

Kuten analyysiosiossa käy ilmi, journalismi näyttää toimivan eri kehyksissä eri tavalla. Kun perinteisen vahtikoiran roolissa päästään kiinni instituutioiden kyseenalaistamiseen, toisissa tämä jää vähemmälle. Jossain määrin Bohmanin journalismille asettama kaksoistehtävä heikon julkisuuden ylläpitämisestä ja vahvan julkisuuden vaatimisesta siis täyttyy. Heikko julkisuushan tarkoittaa, että vallanpitäjien päätökset pidetään julkisuudessa. Vahvassa julkisuudessa päätöksenteko on lähtökohtaisesti julkista.

Kansalaisjournalismin kritiikin pohjalta voisi tietysti kysyä, vaatiiko Helsingin Sanomat aidosti vahvaa julkisuutta, vaikka se pyrkiikin haastamaan vallanpitävien päätöksen mielekkyyttä ja tuomaan esiin Lääkelaitoksen työntekijöiden näkökulmaa julkisuudessa. Glasser ja Craft (2002) muistuttivat, että perinteinen journalismi mielellään esittää toimivaa demokratiaa, jota ei todella ole olemassa. Joten pyrkiikö HS takaamaan omaa valta-asemaansa päätöksentekijöiden ja kansalaisten välissä vai aidosti välittämään yhteiskunnallista keskustelua?

Kuten alusta asti olen todennut, en ole ollut etsimässä puhdasta deliberaatiota, joka mikroskoopissa osoittautuu totuudelliseksi, oikeudenmukaiseksi ja rehelliseksi ilman huijaavia strategisia toimijoita. Mielestäni tutkimuksestani voi vetää johtopäätöksen, että ainakin mediajulkisuuden tasolla deliberaation

keinoja, eräänlaisia julkisen harkinnan mahdollisuuksia, on paljonkin. Epätäydellisyydessäänkin yhteiskunnallista keskustelua käydään eri keinoin, joita eri toimijat pyrkivät käyttämään valmiuksiensa mukaan. Journalismille olisi mukava antaa ohjeita, millä tavalla näitä mahdollisuuksia voisi ruokkia, mutta aineistoni perusteella näen tämän vaikeaksi. Tämän tutkimuksen kohdalla joissakin tapauksissa tuntui, että journalismin tämänhetkinen toiminta on nimenomaan sellainen provokaattori, joka pitää keskustelua elävänä. Deliberatiivisen demokratiateorian näkökulmasta näen liittyväni esimerkiksi Bohmanin ja Dryzekin jatkumoon siinä mielessä, että pyrin purkamaan teoriaa osiin ja hakemaan sovelluksia, jotka voisivat toimia. Tällainen purkaminen ja etsintä voisi tuoda uutta näkökulmaa myös aihealueen jatkopohdintoihin.

7.2. Harkintaa lukemassa

Tutkimukseni analyttisenä lähtökohtana oli yrittää näyttää yhteen aineistolähtöinen lähilukeminen ja toisaalta normatiivisen teorian asettamat reunaehdot. Päädyin deliberatiiviseen luentaan. Näkisin, että lähestymistapaani inspiroi juuri Hermut Wesslerin luomat raamit deliberaation tutkimuksesta journalismissa. Omasta mielestäni otin kuitenkin asiaan vastakkaisen näkökulman: en lähtenyt suoraan rakentamaan teorian mukaista kehikkoa, vaan avoimin mielin etsimään erilaisia elementtejä, jotka voisivat toteuttaa teorian mukaisia päämääriä.

Deliberatiivinen luentani onnistui mielestäni kohtuullisesti. Jotkut keinoista jäivät hieman väljästi määrittelyiksi, mutta silti uskon, että kykenin määrittelemään ne niin, että tutkimus olisi toistettavissa. Toki erilainen aineisto voisi periaatteessa tarjota uusia keinoja. Mielestäni tämän tutkimukset keinot toimivat juuri siinä mielessä, että sain niiden avulla aineistosta paljon irti. Lisäksi keinojen määrä ja sisältö eli jonkin verran tutkimuksen aikana, pystyin siis pitämään silmäni auki ja lukemaan aineistoa useampaan kertaan uutta löytäen.

Toki deliberatiivisen luentani ja julkisen harkinnan pohdintojen suhteesta voidaan olla montaa mieltä. Voidaan ajatella, että painotin joidenkin ajattelijoiden näkemyksiä toisten kustannuksella ja että jätin jotain todella olennaista tutkimukseni ulkopuolelle.

Kehysanalyysin osalta voidaan pohtia, missä määrin onnistuin erittelemään erilaisia kehyksiä ja onnistuinko perustelemaan löydökseni uskottavasti. Pohjasin pohdintojani Esa Väliiverrosen oivasti eriteltyyn kehysanalyysiin, josta yritin löytää elementit, jotka palvelisivat omaa lähestymistapaani. Näkisin vahvuutena, että olen pystynyt hahmottelemaan kehykset ymmärrettävästi. Aineiston tulkinnasta voidaan toki olla montaa mieltä, mutta taulukoiden rajausten perusteella analyysi on toistettavissa.

Kehyksistäni useammassakin käydään kiistaa kahden osapuolen välille. On huomattava, että kiista on muiden muassa Reunasen mukaan yksi uutisjournalismin lähtökohtaisista kehyksistä. Uutistapahtumaan

sisältyy lähtökohtaisesti kiistakysymys. Näin voidaan pohtia, olisiko useammankin kehysten voinut niputtaa tällaisen geneerisen kiistan raameihin. Mielestäni uutisen usein lähtökohtainen vastakkainasettelu on huomattava aineistoa tulkitessa. Kuitenkin deliberaation näkökulmasta vastakkainasettelu ja siihen liittyvä henkilöiminen ovat olennaisia asioita, joita on syytä eritellä tarkemmin.

Jaoin aineistoni yleisönosastokirjoituksiin ja toimittajien kirjoittamiin juttuihin. Voidaan pohtia, onko jako järkevä, kun kysymys on kuitenkin yhdestä keskustelusta, jota tutkin. Lähtökohtani jakoon oli aluksi yksinkertainen: journalismilla on omat muotonsa ja raaminsa, joiden täyttäminen rajoittaa toimittajan ilmaisua ja mahdollisesti hänen keinojaan edistää deliberaatiota. Vaikka yleisönosastokirjoitukset ovat myös tietyllä tavalla määriteltyjä ja käyvät läpi eräänlaisen journalistisen prosessin, ajattelin, että tätä kautta voisi löytyä keinoja, joita ei journalismissa välttämättä sellaisenaan ole. En osaa sanoa, kuinka onnistunut jako lopulta on. Tutkimuksen aikana journalistinen aineisto ja yleisönosastokirjoitukset kuitenkin ruokkivat toisiaan ja antoivat hyvää ristivalotusta toisilleen.

Pohdin tutkimukseni aikana useampaan otteeseen, olenko tekemässä jo valmiiksi vanhentunutta tutkimusta. Habermasilaisen julkisuusteorian soveltaminen journalismiin tuli vastaan useampaan otteeseen gradua taustoittaessa ja pian huomasin, että 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa ”päiden laskua” eli eri keskustelun puhujien kartoittamista oli harrastettu ahkerasti. Samoin journalismin kritisointia siitä, ettei se kykene täyttämään tehtäväänsä poliittisen julkisuuden keskiössä. Tästä kumpusi haluni tehdä tutkimus, jolla voisi tarttua deliberaation näkökulmasta journalismiin sellaisenaan, ei pelkkänä erilaisten vikojen ilmentymänä.

Toiseksi pohdin jatkuvasti, olenko valinnut kymmenen vuotta vanhan tutkimuksen kohteen, nimittäin kansallisrajojen sisään rajoittuvan julkisuuden ja journalismin. Globaalien instituutioiden kasvaessa deliberaatioteoreetikot, kuten Bohman ja Dryzek tai vaikkapa Heikkilä ovat suunnanneet katseensa rajat ylittävään, transnationaaliin julkisuuteen.

Lähteet

Teokset

Bohman, James (2000) Public deliberation. Pluralism, Complexity, and Democracy. Cambridge. MIT Press.

Dewey, John (1927 [2006]) Julkinen toiminta ja sen ongelmat. Suomentanut Mika Renvall teoksesta The Public and its Problems. Tampere: Vastapaino.

Dryzek, John (2000) Deliberative democracy and beyond. Liberals, critics, contestations. New York: Oxford University Press.

Fraser, Nancy (1992) Rethinking the public sphere. Teoksessa Habermas and the Public Sphere (toim. Craig Calhoun). Massachusetts: MIT Press

Habermas, Jürgen (1962 [2004]): Julkisuuden rakennemuutos. Suomentanut Veikko Pietilä teoksesta Strukturwandel der Öffentlichkeit. Tampere: Vastapaino.

Habermas, Jürgen (1992 [1996]): Between Facts and Norms. Kääntänyt William Rehg teoksesta Faktizität und Geltung : Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats. VIELÄ PAINOAIKKA JA PAINO

Heikkilä, Heikki (2001): Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Acta Universitatis Tampensis 127. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Koivisto, Juha ja Välvirronen, Esa (1987) Julkisuuden valta. Jürgen Habermasin sekä Oskar Negtin ja Alexander Klugen julkisuusteorioiden tarkastelua. Tampereen yliopisto: Tampere

McNair, Brian (2000) Journalism and Democracy. An evaluation of the political public sphere. London:Routledge.

Reunanen, Esa (2003): Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Acta Universitatis Tamperensis 300. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Välvirronen, Esa (1996): Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Jyväskylä: Vastapaino (Gummerus Kirjapaino Oy)

Artikkelit

Baynes, Kenneth (1994) Communicative Ethics, the Public Sphere, and Communication Media. *Critical Studies in Mass Communication* 11:4.

Dryzek, John (2005) Deliberative Democracy in Divided Societies: Alternatives to Anagonism and Analgesia. *Political Theory* 33: 2, 218-242.

Entman, Robert M. (1993): Framing. Toward Clarfication of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43:4, Autumn.

Glasser, Theodore L. & Craft, Stephanie (1997) Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit. Konferenssipaperista suomentanut Risto Kunelius. *Tiedotustutkimus* 20:4, 22-36.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1997) Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskusteleavuuden ja harkinnan käsitteillä. *Tiedotustutkimus* 20:4, 4-21.

Hjavar, Stig (2008) The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. *Nordicom Review* 29:2, 105-134.

Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23(2000):2, 78–84.

Kunelius, Risto (2000a) Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23:3, 4-27.

Nieminen, Hannu (2003): Julkisuusteorian rakennemuutos: Ajatuksia kriittis-realistisesta julkisuuskäsityksestä. *Tiedotustutkimus* 26:2, 18-32.

Nyre, Lars (2007): Minimum journalism. Experimental procedures for democratic participation in sound media. *Journalism studies* 8:3, 397-413.

Mouffe, Chantal (2009) Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? *Media & Viestintä* 1:3, 45-53.

Moy, Patricia ja Gastil, John (2006) Predicting Deliberative Conversation: The Impact of Discussion Networks, Media Use and Political Cognitions. *Political Communication* 23: 443-460.

Pietilä, Veikko (1999): Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22:3, 4-13.

Pietilä, Veikko; Ridell, Seija; Kunelius, Risto; Heikkilä, Heikki (1999): Julkiso: tienviitta tutisevien hyppyhiirien ja räkäisesti nauravan kansan maailmassa. Tiedotustutkimus 22:3 SIVUT.

Wessler, Harmut (2008) Investigating Deliberativeness Comparatively. Political Communication 25:1-22.

Zhang, Weiyu (2006) Deliberation and its measurements. Conference Papers -- International Communication Association 2006 Annual Meeting, p1-33

Liitteet

Liite 1

Aineisto

Journalistiset jutut

20.8.2008, HS Kotimaa "Ministeriö kokoaa lääkeasiat uuteen keskuksen ensi vuonna"
20.8.2008, HS Kotimaa "Uuden lääkekeskuksen toiminta"
22.8.2008, HS Pääkirjoitus "Lääkevirastoa kootaan kiireellä"
15.9.2008 HS Kotimaa "Näinkö Stm hoitaa hyvää henkilöstöpolitiikka?"
17.9.2008 HS Kotimaa "Vapaavuori: Järkeä alueellistamiseen"
17.9.2008 HS Kotimaa "Vapaavuori: Hallituksen sisällä suuri epäselvyys alueellistamisista"
20.9.2008 HS Kotimaa "Alueellistaminen on hurjaa touhua"
1.10.2008 HS Kotimaa "Hyssälän valtiosihteeri hakee Oulun apulaiskaupunginjohtajaksi"
1.10.2008 HS Kotimaa "Tiukkasanaista vastustusta"
16.10.2008 HS Kotimaa "Oikeuskansleri tutkii aikomusta siirtää Lääkelaitos pois Helsingistä"
16.10.2008 HS Kotimaa "Sosiaali- ja..."
17.10.2008 HS Kotimaa "Sarkomaa perää hallitukselta pelisääntöjä virastosiirroille"
18.10.2008 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen työntekijät jäävät Helsinkiin, laitoksen kohtalo avoin"
18.10.2008 HS Kotimaa "Hallinnon ja..."
19.10.2008 HS Sunnuntai "Tämä virasto lähtee nyt Kainuuseen"
20.10.2008 HS Kotimaa "Viikon tapahtumia"
20.10.2008 HS Pääkirjoitus "Lääkelaitoksen siirtoa pitää harkita uudelleen"
20.11.2008 HS Kotimaa "Voiko 99 prosenttia olla väärässä?"
25.11.2008 HS Uutiset sivu "Lääkelaitos ja 200 työpaikkaa siirtymässä Helsingistä Kuopioon"
25.11.2008 HS Pääkirjoitus "Lääkevirastoa ajetaan Kuopioon"
25.11.2008 HS Kotimaa "Selvitysmies: Kuopio Oulua sopivampi paikka suunnitelmassa olevalle Lääkealan keskukselle"

25.11.2008 HS Kotimaa "Arvosteltu hanke"
25.11.2008 HS Kotimaa "Työntekijät: Puutteellinen selvitys, jatkamme taistelua"
26.11.2008 HS Kotimaa "Asiantuntijat: Uusien lääkkeiden tulo myyntiin voi hidastua"
26.11.2008 HS Kotimaa "Laitos valvoo lääketurvallisuutta"
27.11.2008 HS Kotimaa "Alueellistamisessa kaikki ovat oikeassa"
9.12.2008 HS Uutiset sivu "Kuopio odottaa Lääkelaitoksen tuloa"
9.12.2008 HS Kotimaa "Lääkelaitos on kuopiolaisille hyvitys vääryyksistä"
16.12.2008 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen muutto Kuopioon saattaa selvitä jo tänään"
17.12.2008 HS Kotimaa "Vihreät jäi vastustamaan Lääkelaitoksen muuttoa Kuopioon"
7.1.2009 HS Pääkirjoitus "Lääkelaitoksen siirto ei houkuta työntekijöitä"
13.1.2009 HS Uutiset sivu "Lääkelaitos vuokralla Helsingissä vuoteen 2019"
13.1.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitosta uhkaa miljoonalasku tyhjäksi jäävästä kiinteistöstä"
14.1.2009 HS Kotimaa "Ministeriö sai tietää Lääkelaitoksen vuokrasopimuksesta viime kuussa"
14.1.2009 HS Kotimaa "Tuloista 30 prosenttia yrityksiltä"
14.1.2009 HS Uutiset sivu "Lääkelaitoksen asiantuntijat vähenevät"
15.1.2009 HS Kotimaa "Ministeri Hyssälä sanoo, ettei tiennyt Lääkelaitoksen vuokrasopimuksesta"
15.1.2009 HS Kotimaa "'Ministerin puheet loukkaavia'"
15.1.2009 HS Pääkirjoitus "Hätiköiden valmisteltu"
16.1.2009 HS Kotimaa "Kokoomuksen kansanedustaja vaatii Hyssälän eroa"
17.1.2009 HS Kotimaa "Stm vaatii Lääkelaitokselta pikaista kriisiselvitystä"
17.1.2009 HS Kotimaa "Alueellistaminen lisää pitkän ja kalliin vuokrasopimuksen laitoksia"
17.1.2009 HS Kotimaa "Keskusta vaatii Kataiselta tukea aluepolitiikalle"
17.1.2009 HS Kotimaa "Siimes: Lääkkeet voivat loppua apteekista"
18.1.2009 HS Pääkirjoitus "Kauhukuva-politikointia"
19.1.2009 HS Pääkirjoitus "Oikea lääkitys väylävirastolle"
19.1.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen siirtosuunnitelma hiertää yhä hallitusta"

20.1.2009 HS Uutiset sivu "Hyssälä puhalsi Lääkelaitos-pelin päättyneeksi"
20.1.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen siirto yllätti työntekijät"
20.1.2009 HS Kotimaa "Poliittinen paine pani Hyssälään vauhtia"
20.1.2009 HS Kotimaa "Helsingin Sanomat kysyi kuopiolaisilta, mitä mieltä he ovat Lääkelaitoksen siirrosta Kuopioon"
20.1.2009 HS Kotimaa "Epävarmuus jatkui kuukausia"
20.1.2009 HS Kotimaa "Kukapa takapajulaan muuttaisi?"
21.1.2009 HS Pääkirjoitus "Lääkelaitosjupakasta pitää oppia"
21.1.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen henkilökunta marssi ulos"
22.1.2009 HS Pääkirjoitus "Alueellistaminen hämärtää aluepolitiikan kokonaisuuden"
24.1.2009 HS Pääkirjoitus "Parempi ostaa Terveystalo"
25.1.2009 HS Sunnuntai "Alueellistamisen mallia"
29.1.2009 HS Kaupunki "Helsingin valtuusto purki tuntojaan Lääkelaitoksen siirtämisestä Kuopioon"
1.2.2009 HS Sunnuntai "Kaikki viihtyvät Kuopiossa"
12.2.2009 HS Kotimaa "Oikeuskansleri Jonkka pohtii, ylittikö ministeri Hyssälä valtuutensa"
17.2.2009 HS Pääkirjoitus "Lääkelaitoksesta tuli perustuslakiasia"
14.3.2009 HS Kotimaa "Asiantuntijoiden pako Lääkelaitoksesta kiihtynyt talven aikana"
18.3.2009 HS Kotimaa "Lauslahti: Lääkelaitoksen paikka vielä harkintaan"
28.3.2009 HS Kotimaa "Ylijohtaja hyppäsi apteekin tiskille"
31.3.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen toiminta vaikeutunut irtisanoutumisten takia"
1.4.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitos tarjoaa työskentelytiloja Helsingissä, etätyötä ja tulospalkkioita"
4.4.2009 HS Pääkirjoitus "Aluepolitiikka tyhjentää Lääkelaitosta"
7.4.2009 HS Kotimaa "Kuopioon sijoitettavan lääkekeskuksen kustannukset vielä hämärän peitossa"
7.4.2009 HS Kotimaa "Keskustaministerit pitäneet päänsä"
15.4.2009 HS Kotimaa "Valtion tuomilla tuhansilla työpaikoilla on suuri merkitys maakunnille"
16.4.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitokseen kymmeniä hakijoita"

24.4.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitos arvostelee uuden keskuksen talousarviota"
4.5.2009 HS Kaupunki "Annetaan hyvään kotiin pari kilttiä virastoa"
13.5.2009 HS Kotimaa "Sarkomaa: Lääkelaitoksen siirron valmistelu pysäytettävä"
14.5.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen siirto mutkistui viime metreillä"
20.5.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen siirrosta Savon ja Helsingin sota eduskunnassa"
25.5.2009 HS Kotimaa "Vapaavuori: Pyhä alueellistaminen ei saa ajaa kaiken muun yli"
28.5.2009 HS Kotimaa "Kansanedustaja Söderman ajaa Lääkelaitosta Helsinkiin"
28.5.2009 HS Kotimaa "Kansanedustajat: Kustannusten seuraaminen laiminlyöty"
29.5.2009 HS Kotimaa "'Kiusallista juupas-eipästelyä'"
30.5.2009 HS Kotimaa "Hajasijoitus helpommaksi"
3.6.2009 HS Kotimaa "Ammattijärjestöt vastustavat Lääkelaitoksen alueellistamista"
15.6.2009 HS Pääkirjoitus "Hallituksella oikea alueellistamislinja"
17.6.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen siirto Kuopioon varmistui"
19.6.2009 HS Sunnuntai "Siirtohaluisia lukuja"
12.7.2009 HS Kotimaa "Kalakukkoinfluenssa"
29.7.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksen johtaja hakee töihin Helsinkiin"
7.10.2009 HS Kotimaa "Ministeri Liisa Hyssälä lupasi ottaa oikeuskanslerin kritiikistä opikseen"
7.10.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitoksesta on lähtenyt liki 40 työntekijää tähän mennessä"
7.10.2009 HS Kotimaa "Lääkelaitos alueellistetaan..."
7.10.2009 HS Pääkirjoitus "Hyssälä sai nuhteet, lääkeviraston päätös pysyy"
8.10.2009 HS Kotimaa "THL:n rahavajeen syitä hävitty kilpailutus ja Lääkelaitos"
8.10.2009 HS Pääkirjoitus "Virhe olisi myönnettävä"
9.10.2009 HS Kotimaa "Asko-Seljavaara herätti toivoa THL:n väessä"
2.11.2009 HS Kotimaa "Kiistelty Fimea aloittaa Kuopiossa"
3.11.2009 HS Kotimaa "Hyssälä toivoo Fimean ympärille uusia ajatuksia"
Mielipidejutut

29.8.2008 HS Mielipide "Lääkelaitosta ei pidä alueellistaa"
3.9.2008 HS Mielipide "Lääkealan keskus vahvistaa osaamista"
15.9.2008 HS Mielipide "Kotivetoisuus varjostaa Hyssälän hankkeita"
19.9.2008 HS Mielipide "Muuallakin maassa on lääkeosaamista"
28.9.2008 HS Mielipide "Lääkevalvonta opitaan Lääkelaitoksessa"
1.10.2008 HS Mielipide "Järkeä lääkealan hallinnon uudistamiseen"
16.10.2008 HS Mielipide "Lääkehuollon keskushallintoa ei ole järkevää alueellistaa"
21.10.2008 HS Mielipide "Lääkelaitos ei arvioi kustannusvaikuttavuutta"
21.10.2008 HS Mielipide "Alueellistaminen olisi tehtävä asiaperustein"
24.10.2008 HS Mielipide "Lääkevalvontaan liittyvät tehtävät eivät ole paikkaan sidottuja"
1.11.2008 HS Mielipide "Valvottavat eivät voi valvoa itseään"
5.12.2008 HS Mielipide "Alueellistaminen vaarantaa lääketurvallisuuden"
5.12.2008 HS Mielipide "Laitoksen siirto tuo uutta dynamiikkaa"
6.12.2008 HS Mielipide "Lääkelaitos ja farmasian laitos Kajaaniin!"
10.12.2008 HS Mielipide "Kuopiossa sentään on kunnan talvi"
20.12.2008 HS Mielipide "Lääkealan kauhuskenaario on toteutumassa"
23.12.2008 HS Mielipide "Kenellä on vastuu resurssien haaskauksesta alueellistamisessa?"
10.1.2009 HS Mielipide "Alueellistamisen vaikeudet minimoidaan"
13.1.2009 HS Mielipide "Tehdään sitä aluepolitiikkaa Helsingissäkin"
13.1.2009 HS Mielipide "Lääkelaitoksen siirto on kallista puuhastelua"
16.1.2009 HS Mielipide "Ministeri Hyssälä, käyttäkää harkintaa!"
17.1.2009 HS Mielipide "Lääkelaitoksen siirto vaikuttaa ympäristöön"
17.1.2009 HS Mielipide "Aluepolitiikka on syyttä lytätty Helsingissä"
18.1.2009 HS Sunnuntai "Etelän elätti on valtion syöttöporsas"
18.1.2009 HS Mielipide "Lääkealan keskus vastaa alan haasteisiin"
18.1.2009 HS Mielipide "Rovaniemi ja Kuopio eivät elätä itseään"

21.1.2009 HS Mieli­pide ”Lä­kelaitoksen siir­topäätös on järjetön”
22.1.2009 HS Mieli­pide ”Ministeriöt maakuntiin”
1.3.2009 HS Mieli­pide ”Yliopistolaki muistuttaa Lä­kelaitosta”
9.4.2009 HS Mieli­pide ”Alueellistamis­päätös on raikas tuulahdus”
8.10.2009 HS Mieli­pide ”Jonkan huomautus syytä lukea tarkkaan”